

RATIO LEGIS ZASTARE U KAZNENOM PRAVU S NAGLASKOM NA PROBLEMATIKU NJEZINE PRAVNE NARAVI

Recentna zbivanja u hrvatskom kaznenopravnom zakonodavstvu ponovo su aktualizirala problematiku pitanja pravne naravi zastare, prije svega kroz Ustavnu izmjenu iz 2010. god., donošenje Zakona o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije (ZNKD), kao i izmjenu kaznenog zakona u materiji zastare. Moglo bi se reći da je pitanje pravne naravi zastare „kronična bolest“ hrvatskog kaznenog zakonodavstva, prakse i teorije. Mišljenja teoretičara su podijeljena, zakonodavac je nedosljedan i politički determiniran, a praksa uzima za pravo neposredno stvarati pravnu materiju na tom području krijući se iza prilično ekstenzivnog tumačenja. Navedenim izmjenama i djelovanjem sudske prakse toliko proklamirana pravna sigurnost dovedena je u pitanje, načelo zakonitosti konstantno se relativizira. Jasno je izražena tendencija koja ugrožava cjelinu kaznenopravnog sustava, jer otvara prostor za nove izmjene koje bi a fortiori podrivale temeljna načela kaznenog prava, te se stoga mora kritički razmotriti.

Ključne riječi: zastara; nezastarijevanje; odluka Ustavnog suda; Zakon o nezastarijevanju.

---

* Dr.sc. Marta Dragičević Prtenjača, docentica na Katedri pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, (Assistant Professor at Chair of Criminal Law Faculty of Law, University of Zagreb): mdragicev@gmail.com

Rad je revidiran, izmijenjen i dopunjen diplomski rad Andree Vejnović „*Ratio legis* zastare u kaznenom pravu i problematika njezine pravne naravi s naglaskom na važeće hrvatsko kazneno zakonodavstvo i sudske praksu“, koji je bio napisan pod mentorstvom dr.sc. Marte Dragičević Prtenjače, više asistentice na Katedri za kazneno pravo, Pravnog fakulteta u Zagrebu.

** Andrea Vejnović, mag. iur. (Andrea Vejnović, LLM): shoegirlandreic@yahoo.com

1. UVOD U PROBLEMATIKU

Problematika pravne prirode kaznenopravne zastare aktualna je tema uz koju se vežu polemike pravnih stručnjaka i znanstvenika, kao i polemike u sudskoj praksi. Važnost i aktualnost ove teme ogleda se u njezinom faktičnom učinku, koji ju time čini važnijom za praksu, nego za teoriju, iako vrlo zanimljivom za teoriju i pravnu doktrinu. Drugim riječima njezina primjena u praksi, kao i različita shvaćanja zauzeta u teoriji i praksi dovele su do podjele stručnjaka u shvaćanjima oko njezine pravne prirode- da li je pravna priroda zastare materijalnopravna, procesnopravna ili možda nešto treće- institut mješovite pravne prirode? Određivanje pravne prirode zastare važno je iz razloga što će se ovisno o njezinoj pravnoj prirodi određena načela (kaznenog materijalnog) prava primjenjivati, odnosno neće primjenjivati. Ukoliko se zauzme stajalište da je zastara isključivo ili pretežnim dijelom institut materijalnog kaznenog prava, tada se na nju imaju primijeniti i sva njegova načela, pa i načelo zakonitosti. Ako je institut kaznenog procesnog prava, tada se na nju neće primjenjivati načela materijalnog prava, već procesnog. Ukoliko je institut mješovite prirode tek tada nastaju problemi, jer se na nju imaju primjenjivati kako načela materijalnog kaznenog prava, tako i procesnog prava, koja vrlo često mogu biti u suprotnosti (a u slučaju zastare i jesu), pa je pitanje kako te suprotnosti pomiriti. Zastara se u literaturi pojavljuje u dvojakom obliku, pa shodno tome daje li se prevaga procesnom shvaćanju ili materijalnopravnom shvaćanju polučit će različite učinke. Ako se smatra procesnopravnim institutom tada se dozvoljava retroaktivna primjena produljenih zastranih rokova jer se smatra da se takvim rješenjem ni po čemu ne odstupa od ustavnog i kaznenog načela zakonitosti, tj. zabrane retroaktivnosti. Ukoliko ju se smatra (primarno) materijalnopravnim institutom, odnosno (posebnom) pretpostavkom kažnjivosti¹ tada bi bila moguća njezina retroaktivan primjena samo u okviru načela primjene blažeg zakona (što nikako ne bi bio slučaj sa produljenim zastranim rokovima ili ukinutom zastarom).²

---

¹ Takvo stajalište su zauzeli *Bačić*, *Novoselec*- za više vidjeti *Bačić* 1986., i *Novoselec i dr.* 2013, 277.

² Tako ju npr. *Bačić* vidi kao teoriju koja ne dozvoljava retroaktivnu primjenu produljenih kaznenih rokova, pa je time zastara u sklopu mješovitih teorija primarno materijalna, a *Cvitanović* smatra da je dozvola za primjenu produljenih zastarnih rokova dozvoljena samo

Kako bi se pokušao dati odgovor na pitanje o pravnoj prirodi zastare, koja je kao što je rečeno još sporna u kaznenopravnoj praksi, teoriji i doktrini s trenutno zauzetim vladajućim stavom da se radi o institutu mješovite naravi (s prevladavajućom materijalnom pravnom prirodom u njezinom najvećem dijelu), potrebno je zastaru razmotriti iz svih njezinih aspekta, pa tako i povijesnog i pravnofilozofskog kako bi se cjelovito prikazali razlozi i argumenti za njezino uvođenje (bolje reći preuzimanje) u kazneno pravo. Prilikom razmatranja instituta zastare moraju se uzeti u obzir i procesna pravila, dakle sagledavati ju u kontekstu cjeline kaznenog prava - materijalnog i procesnog kao komplementarnih dijelova istog sustava. Hrvatsko pozitivno pravo prilično jasno određuje bit kaznenopravne zastare. Protekom zakonom određenog vremena (određenih rokova) prestaje pravo nadležnih tijela da poduzimaju kazneni progon (zastara kaznenog progona čl. 81. KZ), odnosno prestaje pravo da nadležna tijela izvrše izrečene kaznenopravne sankcije i mjere (zastara izvršenja kazne, čl. 83. KZ, zastara izvršenja sigurnosnih mjera, oduzimanja imovinske koristi i predmeta, čl. 85. KZ).³ Dakle odgovor na pitanje što je to zastara prilično je jasan, ali njezina pravna priroda nije. Za bolje razumijevanje ovog instituta i njegove pravne prirode važno je razmotriti razlog njezinog uvođenja u kazneno pravo. Zastaru treba tumačiti prije svega u kontekstu čitavog pravnog sustava kao cjeline, a potom u kontekstu kaznenopravnog sustava. Treba ju povezati s Ustavnim načelima, a potom staviti u kaznenopravni kontekst. Njezina interpretacija mora biti u skladu s proklamiranim ustavnim načelima (načelom zakonitosti, u sklopu čega i načelom primjene blažeg zakona, kao i zahtjevom za pravnom sigurnošću manifestiranog kroz pravnu predvidljivost i svrhu kažnjavanja). Jedno vrijeme od strane nekih autora (*Dolenca*) početkom 20. stoljeća smatralo se da je zastara institut koji „ide u korist učinitelja“⁴, ali je vrlo vjerojatno da je takvo shvaćanje proizašlo iz primjene načela zakonitosti kao postulata pravne sigurnosti, pa je u tom kontekstu „koreliralo s prividom da se radi o nekakvom institutu 'u korist

---

u kontekstu mješovite teorije koja inklinira prema procesualističkom shvaćanju njezine pravne prirode

³ Zastara kaznenog progona, zastara izvršenja kazne, i zastara izvršenja sigurnosnih mjera, oduzimanja imovinske koristi i predmeta, regulirana je člancima 81.-85.KZ

⁴ *Dolenc* 1930., 139.

počinitelja“⁵.⁶ Potrebno je istaknuti da drugi autori tog vremena (*Šilović, Bačić*) zauzimaju drugačiji stav i smatraju da se razlog zašto prestaje (pravo države) na kažnjavanje ogleda u činjenici da s vremenom prestaje aktualnost kazne, a time se gubi i sama svrha kazne, a ne iz pukog razloga što je proteklo određeno vrijeme i od čega počinitelj onda ima „koristi“.⁷ Ako je prestala potreba za ostvarivanjem svrhe kažnjavanja (svih njezinih aspekta - specijalnom, generalnom prevencijom, društvenom osudom i u konačnici retribucijom) jer je prošlo previše vremena, kažnjavanje gubi smisao,⁸ potpuno neovisno o tome da li postoje valjani dokazi te je li bilo moguće odlučivati o meritumu i donijeti utemeljenu presudu. Svrha kažnjavanja je pak svakako materijalnoppravna materija, pa u tom kontekstu i zastara. U suvremenom kaznenom pravu zastara je u jasnoj korelaciji s težinom učinjenog kaznenog djela jer zastarni rokovi ovise o visini zapriječene, odnosno izrečene kazne. No da li je uvijek bilo tako i što ta korelacija znači za njezinu pravnu narav? Recentno kaznenopravno zakonodavstvo, najprije na međunarodnoj razini, a posljedično i nacionalni sustavi poznaju kaznena djela koja nikad ne mogu zastarjeti. U pravilu su to najteža kaznena djela za koja su zapriječene najviše kazne jer ugrožavaju najviše društvene vrijednosti. U nastavku će biti izloženo da je od samog začetka kaznenopravne zastare takvih djela bilo, ali da su kroz povijest postojala i zakonska rješenja koja nisu poznavala kategoriju nezastarivih djela. Što to postojanje nezastarivih djela govori o pravnoj prirodi zastare i da li se ta činjenica uopće može povezati sa pravnom naravi instituta zastare? U svjetlu ekskluzivne materijalnoppravne prirode ili čak samo primarno materijalnoppravne prirode instituta retroaktivna primjena strožeg zakona,

---

⁵ *Cvitanović* 2006, 511.

⁶ Za više vidjeti *Dolenc* i dr. 1935.

⁷ *Šilović* smatra da „kao što u životu uopće tako i u pravnom životu briše vrijeme uspomene. Činjenice stupaju u zadak, blijeđe i konačno se zaboravljaju. Time gube svoju aktualnost. Na toj podlozi počiva kaznenopravna zastara. Pravo priznaje zastaru kao razlog, koji ukida kaznu, ne radi toga, što bi činjenica, da počinitelj nije kažnjen tečajem vremena, bila po pravu priznana, nego radi toga, što s prestankom aktualnosti kazne i sama svrha kazne gine“. - *Šilović* 1913., 278. i za više vidjeti- *Bačić* 1986., 551.

⁸ Smisao kažnjavanja treba se sagledati u kontekstu državnog interesa i prava, te potrebe države za kažnjavanjem počinitelja za počinjeno kazneno djelo, a ne privatnog interesa pojedine žrtve, odnosno oštećenika kaznenog djela koji vrlo vjerojatno sa svoje pozicije smatra da se nikada ne gubi smisao, za otkrivanjem, kaznenim progonom te kažnjavanjem počinitelja za počinjeno kazneno djelo.

kada je propisana samim kaznenim zakonom, bila bi i jest proturječnost samog kaznenog zakona. Izmjene u uređenju instituta zastare sve više naglašavaju potrebu određenja njezine pravne naravi, jer su u zadnjih pedesetak godina te izmjene postavile esencijalna pitanja u primjeni općih načela ne samo kaznenog prava, nego prava uopće. Naime, pitanje pravne naravi zastare, osim što intrigira na teorijskoj razini ima i svoju jasnu juridičku praktičnu bitnost i težinu. Suvremeno pozitivno pravo ne nudi eksplicitan odgovor o njezinoj pravnoj prirodi, ali ipak sagledavajući pozitivnopravno uređenje zastare, te odluke sudova, može se izvesti zaključak o pravnoj prirodi instituta zastare danas. Cilj rada je kroz analizu pozitivnopravnog (važećeg) hrvatskog zakonodavstva i sudske prakse izvesti i ponuditi odgovor, odnosno zaključak o njezinoj pravnoj prirodi, te predložiti rješenja u vezi njezine primjene u praksi, a kroz to i podvrgnuti kritici trenutno zauzeto (većinsko) stajalište o njezinoj pravnoj prirodi. U tu svrhu korištena je povijesna metoda, normativno- deskriptivna metoda, komparativna metoda i *case study* metoda.

2. POVIJESNI RAZVOJ I FILOZOFSKOPRAVNA RAZMATRANJA OPRAVDANOSTI ZASTARE U KAZNENOM PRAVU

Razmatrajući institut zastare u kaznenom pravu svakako se treba osvrnuti na povijesni razvoj instituta. Zastara je imala dug i zanimljiv evolutivni put u sferi kaznenog prava, gorljive zagovornike i gorljive protivnike te da bi ju se razumjelo svakako ju je potrebno povijesno kontekstualizirati. Mora se uzeti u obzir razvoj pozitivnog prava i filozofska razmatranja koja su taj put pratila, jer sam razvoj pozitivnog prava ne rasvjetljuje svrhu i opravdanje postojanja zastare u kaznenom pravu. Svrha i opravdanje njezine osnovanosti mogu poslužiti u iznalaženju odgovara ili izvođenju zaključka o njezinoj pravnoj naravi, koja ne bi trebala biti ovisna o mijenama u društveno-političkim, pravnim i misaonim sferama, te promjenama zakona

ovisno o vladajućoj političkoj strukturi, a koje stajalište je izrazio i *Kant*,⁹ što nažalost ispada da danas jest slučaj.

Povijesno gledajući zastara je prvotno bila institut civilnog prava, koja je s obzirom na povezanost djelovanja i ponašanja u životu te cjeline društvenih odnosa u jednoj zajednici, postala, odnosno prenijela se u kazneno pravo i kazneni postupak. Sam put prijenosa tog instituta iz jedne grane prava u drugu nije do danas u potpunosti razjašnjen, ali se najvjerojatnije dogodio u rimsko doba, o čemu će biti riječi u narednim poglavljima.¹⁰ Kroz povijest su se javljali različiti razlozi za uvođenje zastare u kazneno pravo, koji su s vremenom, naročito u posljednjih pedesetak godina iznjedrili¹¹ i jedno od možda najprijeponijih pitanja u području kaznenopravne dogmatike - pravne prirode instituta (kaznenopravne) zastare. Ne može se poreći da se u nekim razdobljima povijesti smatrala isključivo ili pretežno institutom procesnog prava. Tako je jedan od razloga za uvođenje zastare u kazneno pravo bio čisto tehničkog, odnosno proceduralnog karaktera - da protekom vremena opada broj i kvaliteta dokaza. Iako je dakle začetak razvoja zastare govorio u prilog njezinoj procesnopravnoj prirodi, kasnija promišljanja i spoznaje odvele su zastaru u materijalnopravom smjeru, kako će biti vidljivo iz nastavka članka. Mnogi filozofi i pravni teoretičari su pokušali opravdati institut zastare u kaznenom pravu. Neki potpuno odričući (*Locke, Hobbes, Grotius, Kant, Hegel* i dr.) pravo zastarijevanja kaznenih djela, dok su drugi ipak dopuštali njegovo postojanje, ali samo za lakša kaznena djela (*Beccaria*). Povijesni razvoj zastare te filozofskopravna razmatranja učinjena su radi pružanja što preglednijeg i sveobuhvatnijeg prikaza tog instituta i njegovog razvoja kroz povijest, kao i prikazivanja argumenata pravnih teoretičara i filozofa o opravdanosti postojanja instituta zastare u kaznenom pravu, sve u cilju eventualnog zauzimanja eksplicitnijeg stava o pravnoj prirodi zastare.

---

⁹ Kant je smatrao da je jedino pravedno i dobro društveno uređenje tamo gdje bi zakon „vladao“ sam bez utjecaja vladajućih struktura, neovisno od osoba, i kojim osiguralo ispunjenje svrhe javnog prava. – Za više vidjeti *Kant* 1999.

¹⁰ Vrlo je vjerojatno da kada se nije mogla pružiti dovoljna zaštita određenim društvenim ponašanjima u civilnom pravu, tada su s tim ponašanjima u vezi, bila određena kaznena djela. Kada je prema civilnom pravu prestala potreba za rješavanjem nekog društvenog događaja, odnosno spora, tada se smatralo da je prestala i potreba za kažnjavanjem u kaznenom pravu.

¹¹ *Cvitanović* 2006, 511.

2.1. Povijesni razvoj zastare u svijetu i u Hrvatskoj

Prvobitne zajednice nisu poznavale zastaru u kaznenom pravu s obzirom da su se kazneni sustavi tih zajednica temeljili na principu privatne pravde i odmazde. Međutim, začetak instituta zastare može se potražiti u rimskom pravu u razdoblju Carstva, koje je poznavalo samo zastaru kaznenog progona, a ne i izvršenja kazne.¹²

Iako je u teoriji ostao u potpunosti nerazjašnjen put uvođenja zastare u kazneno pravo, smatra se da je najvjerojatnije korijen bila pretorova praksa privatnopravne kaznene tužbe radi povrede (*actio iniuria*) koja je zastarijevala u roku godine dana od počinjenja djela, a koja se potom proširila i na delikte (kaznena djela) koji se progone u javnom interesu.¹³

Potrebno je istaknuti da su stari Rimljani odavno poznavali institut zastare u civilnom pravu, te je zbog pravne nužnosti i pravno - tehničkih potreba¹⁴ vrlo vjerojatno prenesena u kazneno pravo. Većina „delikata“, odnosno povreda društvenih regula (pravila ponašanja) smatrala se privatnopravnim deliktom, pa se u to doba većina delikata procesuirala po privatnoj tužbi.¹⁵

Tako je car *August* zastaru uveo za preljub, krađu državnog dobra i za prijevremeno otvaranje oporuke ubijenog, a zastarni rok za ta djela iznosio je pet godina i počinjao je teći s danom počinjenja odnosnog delikta.¹⁶

Važan moment u daljnjem razvoju kaznenopravne zastare je uvođenje dvadesetogodišnjeg roka zastare fiskalnog kaznenog zahtjeva kroz *Konstituciju careva Severa i Caracalle*.¹⁷ U kaznenopravnoj teoriji smatra se

---

¹² *Gajšak* 1974., 8.

¹³ *Ibidem*

¹⁴ S obzirom da je nepoznato jesu li u to vrijeme postojala teoretiziranja o osnovanosti zastare u kaznenom pravu, nema jasnog odgovora na pitanje zašto je zastara uvedena u kazneno pravo. Najvjerojatnije je zbog analogije, odnosno postojanja zastare u civilnom pravu za ponašanja kojima se povređuju određena društvena pravila, a koja su se mogla rješavati i kroz civilno i kroz kazneno pravo, primjerice preljub. Jedan od razloga je vjerojatno bio i taj što je protek vremena destruktivno djeluje na mogućnost prikupljanja dokaza, te se u civilnom pravu smatralo da se pojedince ne smije neutemeljeno uznemiravati zahtjevom unedogled, pa su preuzeli institut civilnog prava koji tome služi i analogno ga primijenili u kaznenom pravu. - *Ibidem*

¹⁵ *Ibidem*

¹⁶ Za vrijeme cara Augusta formalizira se zastara za određena djela za koja se gonilo u javnom interesu. U odnosu na ta djela, u tom svojem začetku, zastara nije postojala kao opći institut primjenjiv na sve delikte, već je mogla nastupiti samo za pojedina djela. - *Ibidem*

¹⁷ Oduzimanje imovine odsutnom okrivljeniku koji se unatoč javno objavljenom pozivu nije pojavio na sudu.

da je to bio prijelomni trenutak koji je udario temelje ideji da se određeni zahtjev zbog protoka vremena više ne može ostvarivati.¹⁸ Upravo je iz te konstatacije o destruktivnom djelovanju protoka vremena za ostvarivanje određenog prava, najvjerojatnije izvedena sljedeća stepenica u razvoju zastare u kaznenom pravu - uvođenje formalnog zastarnog roka od 20 godina za kazneni progon u pravilu, svih kaznenih djela za koja se progoni u javnom interesu.¹⁹ Postojala su i tri kaznena djela za koja zastara nikad nije mogla nastupiti- *paricidium*, *apostasia* i podmetanje djeteta.²⁰

U teoriji ne postoji jednoznačno razmišljanje o pravnoj naravi zastare kod Rimljana- jedno mišljenje je da je rimska kaznenopravna zastara bila procesni institut usmjeren na tužbu i sudski proces, a drugo da se radi o institutu materijalnog prava.²¹

Rimsko uređenje kaznenopravne zastare zadržala je i srednjovjekovna talijanska doktrina koja je imala iste zastarne rokove (od 20, 5 i 1 godine), ali je primjenjivala i zastarne rokove statutarnog prava.²² Važna novina koju uvodi u institut zastare jest prekid zastare.²³ U to vrijeme je uveden i jedan posve novi misaoni koncept- promatranje djelovanja protoka vremena od počinjenja na samog počinitelja, koji je dosta bitan za razjašnjenje osnovanosti zastare iz materijalnopravnog rakursa. Smatra se da nakon dužeg protoka vremena od počinjenja djela dolazi do popravljivanja počinitelja, ali pod uvjetom da počinitelj u tom periodu ne čini nova

---

¹⁸ Gajšak 1974., 8.

¹⁹ Osim za ona tri ranije navedena za koja je zastarni rok ostao pet. Na zastaru je u postupku morao paziti okrivljenik, dakle suci nisu pazili na zastaru po službenoj dužnosti. Ovako jedinstveno određen rok za progon kaznenih djela (od 20 godina), može navesti na sumnju da zastara uopće nije bila u korelaciji sa težinom kaznenog djela (te iako je u kasnijoj fazi zastara bila propisana u pravilu za sva djela), činjenica da su i stari Rimljani poznavali ekskluzijsko pravilo ipak ostavlja prostora zaključku da je zastara u svom samom začetku bila vezana uz težinu kaznenog djela.- Ibid., str. 11.

²⁰ *Paricidium*- umorstvo *pater familias*, *apostasia*- odmetništvo od vjere. Za ta se djela kazneni progon u svakom trenutku mogao poduzeti i provesti. – Gajšak 1974., 9.

²¹ Ibidem

²² Bitno je proširila listu nezastarivih djela, pa su nezastariva bila sva djela za koja je zapriječena smrtna kazna smatrajući da se zastara kod najtežih kaznenih djela nikako ne može opravdati jer su polazili od koncepta da zastara isključivo predstavlja privilegij za počinitelja, što je kod tih najtežih djela nedopustivo. -Gajšak 1974., 10.

²³ Zastaru prekida svako podizanje optužbe ili formiranje inkvizicije i njeno otvaranje prekida zastaru nakon čega ona počinje iznova teći, te suci sada na zastaru paze po službenoj dužnosti jer kao što se kažnjava u javnom interesu, tako je i nekažnjavanje u javnom interesu ako za kažnjavanje više nema uvjeta. - Ibidem

kaznena djela, a takvo popravljjanje počinitelja opravdava primjenu blaže kazne, pa onda posljedično može opravdati i izostanak kazne zbog nastupa zastare, čime se zastara počinje razmatrati i s kriminalnopolitičkog aspekta.²⁴ Očito se već u tom periodu, premda ne *expressis verbis* počela promišljati svrha kažnjavanja i utjecaj vremena na istu te se odstupilo od čisto tehničkog sagledavanja zastare kao procesnog inhibitora.

Constitutio Criminalis Carolina nije sadržavala odredbe o zastari u kaznenim stvarima, nego se u tom pogledu recipiralo rimsko pravo, a najteži delikti (kaznena djela) i dalje su bili nezastarivi.²⁵

U hrvatskoj kaznenopravnoj povijesti, na teoretskoj i praktičnoj razini, do 17. st. smatralo se da zastari nema mjesta.²⁶ Prvi put zastaru (u starijoj pravnoj terminologiji, *zagoda, prešastje, prošastje pravednog vremena*; lat. *praescriptio, antiquare*; njem. *Verjährung*)²⁷ *expressis verbis* spominje *Praxis criminalis*²⁸ koji se primjenjivao uz hrvatsko-ugarsko pravo samo kao pouka za suđenje i postupanje u kaznenim stvarima, dakle kao svojevrsna procesna uputa.²⁹ *Praxis criminalis* dopušta zastaru kaznenog progona i zastaru kazne za djela za koja nije propisana smrtna kazna i poznaje zastarne rokove od pet, deset i dvadeset godina ovisno o težini djela.³⁰ Do tada je zastara imala značaj civilnog instituta, a u kaznenom pravu bila je dopuštena samo kod privatnih tužbi, kao i u rimskom pravu.³¹

---

²⁴ Gajšak 1974., 10.

²⁵ Potrebno je spomenuti da je jedan od najvećih teoretičara toga vremena *Benedict Carpzov* zastari pridavao procesni značaj jer je temelj zastare vidio u poteškoćama koje za vođenje postupka predstavlja protek dugog vremenskog perioda.- Ibid., str. 10. i 11.

²⁶ Mažuranić 1975., 1662.

²⁷ Ibid., str. 1661. i 1662.

²⁸ koji je bio dodatak (drugom tomu) *Corpus iuris hungarici* od 30.prosinca 1656.god. – Cvitanović 2006., 506.

²⁹ *Praxis criminalis* u čl. 43. ima propise o zastari. Tako je navedeno da “*sva zločinstva kriminalna, za koja nije kazan smrti propisana, zastaruju za pet godina; za deset godina krađe i obična ubojstva, izuzevši roditeljsko, bratinsko ubojstvo ili ubojstvo na gospodaru ili djetetu; za dvadeset godina umorstvo, ako je tko na nj zaveden bio, palež itd. Utrnjuje i progon i kazan. Ali 'enormia maleficia': magija, blasphemia, crimen laesae, teška umorstva, teški blud, krivotvor novca itd. ne mogu nikada zastariti*” – Mažuranić 1975, 1662. i 1663.

³⁰ Ibidem

³¹ Cvitanović 2006., 506. i 507.

Zanimljivo je da zastaru kaznenog progona nije poznavala niti *Theresiana* iz 1768. god.,³² niti *Josephina* (Opći red za kaznene sudove *Josipa II* iz 1787. poznatiji kao austrijski Kazneni zakonik iz 1787. god.),³³ koja se primjenjivala i u Hrvatskoj pod nazivom „*Opchinska naredba od zlocinstvah i njihovih pedepsah*“ iz 1788. i koja *explicite* je zabranila zastaru s obrazloženjem da nikakav protek vremena ne može opravdati nekažnjavanje.³⁴ Međutim, austrijska kodifikacija, odnosno austrijski Kazneni zakonik iz 1803. god.,³⁵ koji se u hrvatskoj naziva i *Skupozakonik* (iz 1804. god.)³⁶ ponovo uvodi zastaru (progona i kažnjavanja),³⁷ za koju kaže da nastupa protekom vremena ako se u određenom roku³⁸ od dana počinjenja djela ne pokrene postupak,³⁹ osim za kaznena djela za koja je bila

---

³² Međutim, poznavala je zastaru izvršenja kazne. Poglavlje 16, čl. 16. *Constitutio Criminalis Theresiana*, str. 29.-30.; dostupna na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Constitutio_Criminalis_Theresiana.pdf [16.2.2016.].

³³ Tekst *Josephine* je dostupan na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Josephina_1787.pdf [22.2.2016.]

³⁴ Vjerojatno pod utjecajem misli svog vremena te na tragu Feuerbachovih teza o nedopustivosti nekažnjenog zločina zbog preventivnog djelovanja na društvo. *Gajšak* 1974., 16. i *Cvitanović* 2006, 507.

³⁵ 1803. god. stupa na snagu austrijski Kazneni zakonik ili *Codex poenalis criminibus* donesen za vrijeme vladavine cara Franje I- *Cvitanović* 2006, 507.

³⁶ *Skupozakonik „illiti naredbe cesarske kraljeve varhu zločinstva i pedipse odredjene protivu zločincem“*, koji je objavljen u Zadru „*godista 1804.*“ u „*utistaoniczi, olliti stamparij antona luigia battare kgnixara, i utistaocza kraglškogha*“.

³⁷ Radi proteka vremena nije više bilo mjesta niti progona niti izricanju kazne. Iako je to juridički posve neodrživo jer zločin ne prestaje biti zločin samim protekom vremena, očito je težište na materijalnopravnom sagledavanju zastare jer se polazi iz pozicije svrhe kažnjavanja, koja se protekom vremena ne može realizirati kroz kaznu.- §.209. „*Tvorje illiti plod mimoscasta vrmena jest, da radi dillovana Zločinstva nemoxe visce imatti misto ni iziskovanje, ni pedipsa*“.

³⁸ Rokovi nastupa zastare su bili, 20 godina za kaznena djela za koja je bila predviđena doživotna tamnica, 10 godina za kaznena djela za koje je bila propisana kazna tamnice od 10 do 20 godina i 5 godina za sva ostala kaznena djela. – §.207. „*Ovo mimoscaste vrmena ostaje zabilixeno*

1)Na dvadeset godiscta za onna Zločinstva, kojizimje odredjena pedipsa od vikovitte Tamnicze; 2)Na deset godiscta za onne zlochje, koje po Zakonu imadjahuse pedipsatti s Tamniczom od deset do dvadeset godina; 3)Na pet godiscta za sva ostala Zločinstva“.

³⁹ §.201. „*Zločinstvo svarscijese*

1)Smartju Zločincza; 2)S'pedipsom podnesenom; 3)S'Odpustenjem; 4)S'Odvarxenjem, illiti s'mimoscastenjem vrmena“ i §.206. „*Svarscijese i pogasijese Zločinstvo, i pedipsa s'mimoscastenjem vrmena, kada brojech od dneva dillovana Zločinstva, nebudese protivu krivezu započelo iziskovanje illiti proçes u vrime zabilixeno od ovogha Zakona*“.- *Skupozakonik*

propisana smrtna kazna, koja prema tom zakoniku ne zastaraju.⁴⁰ Zanimljivo je međutim, da za ta kaznena djela (za koja je bila propisana smrtna kazna) za koja zastara nije mogla nastupiti, je postojalo ograničenje u vezi izricanja smrtne kazne. Pa tako ako je prošlo 20 godina od dana počinjenja kaznenog djela, više se nije mogla izreći smrtna kazna već samo kazna tzv. „*tvarde Tamnicze*“ u trajanju od 10 do 20 godina, iz čega se razabire bliska povezanost zastare i (ispunjavanja svrhe) kažnjavanja.⁴¹ U *Skupozakoniku* se nastup zastare ne veže samo uz protek vremena, nego se za njezin nastup zahtijeva i kumulativno ispunjenje dodatnih uvjeta od strane počinitelja, tj. osuđenika.⁴² Uvjeti su da počinitelj popravi učinjenu štetu, da nije zadržao nikakve koristi koje je stekao djelom, da nije pobjegao i da za vrijeme tijeka zastare nije počinio novo djelo.⁴³ Ovi uvjeti ukazuju na promjene u počinitelju i njegovu ponašanje,⁴⁴ što je sve relevantno za ostvarivanje svrhe kažnjavanje (slični uvjeti, odnosno okolnosti su propisane odredbom o odmjeraivanju kazne u danas važećem KZ - čl. 47. KZ). Stoga se može zaključiti da je u fokusu bila upravo svrha kažnjavanja i ono što se kažnjavanjem željelo postići, a što se onda vezivalo za nastup zastare. Već iz prikazanog se vidi da je zastara u *Skupozakoniku* neodvojivo povezana sa svrhom kažnjavanja i da zajedno čine cjelinu unutar materijalnog kaznenog prava, iz čega se može zaključiti da su oba ova instituta, instituti materijalnog (kaznenog) prava te time i čisto materijalnopravne prirode.

---

⁴⁰ §.210. „*U onnim Zločinštvim, kojizimje odredjena pedipsa od smarti, mimoscaste vrmena ne oslobadja od iziskovanja, ni od pedipse:dalli ako od dobbi dillovana Zločinštva bude mimoslo vrime od dvadeset godiscta, i buduse doistiniti uvitti istomačeni u razdilku 208., tada na misto smarti podatichiese pedipsa tvarde Tamnicze od deset do dvadeset godiscta*“.

⁴¹ Ibidem

⁴² Ta vrsta zastare se još naziva i akvizitorna zastara, jer je učinak nastupa zastare ovisio ne samo o proteku vremena već i ponašanje, odnosno postupanje počinitelja, tj. osuđenika. Suprotna toj zastari je ekstinktivna za čiji nastup je dovoljan samo protek određenog vremena. – *Cvitanović* 2006, 507. i 508.

⁴³ §.208. „***Mimoscaste bo vrmena oslobadja samo onne:***

1)Koj ne darxi josc kod sebbe kakvu korist izlazechiu od Zločinštva; 2)Koji bude nastojao ponapraviti scetete uzrokovane uvridjenomu, koliko budu dopustile varst Zločinštva, i vridnost Zločinca; 3)Koji se nije odalečio od ovogha kraljestva; 4)Koji nije upa u ikakvomu drughomu Zločinstvu meju dobba zabilixena mimoscastu vrmena.“ - *Skupozakonik* .

⁴⁴ Ibidem

Francusko srednjovjekovno pravo, odnosno francuski *Code penal* iz 1791. godine unisono određuje zastrani rok kaznenog progona koji je iznosio tri godine za sva kaznena djela od dana od kada se za djelo saznalo,⁴⁵ a koja je svakako nastupala nakon proteka roka od 6 godina od dana za saznanje djela.⁴⁶ Također, je poznavao i zastaru izvršenja kazne za koju zastara iznosi 20 godina od donošenja presude.⁴⁷ Nezastarivi delikti nisu bili poznati, a zastara nije bila uvjetovana ničim drugim osim protekom vremena, dok prekida zastare nije bilo.⁴⁸ Međutim, koju god prirodu je *Code penal* zastari pridavao, može se reći da od tada institut zastare postaje pravni standard u europskim zakonicima.⁴⁹ Za razliku od *Code penala* iz

---

⁴⁵ Code pénal „du 25 septembre – 6 octobre 1791 (texte intégral original)“

Première partie - des condamnations ; Titre VI - de la prescription en matière criminelle.
Article 1 „*Il ne pourra être intenté aucune action criminelle pour raison d'un crime, après trois années révolues lorsque dans cet intervalle il n'aura été fait aucunes poursuites.*“; dostupno na: http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_penal_25_09_1791.htm [22.2.2016.].

⁴⁶ Taj zakon unosi novost koja bi se mogla tumačiti kao korijen razlikovanja apsolutne i relativne zastare. Naime, zastara kaznenog progona se ne prekida trenutkom pokretanja postupka, već se taj zastarni rok udvostručuje, pa zastara nastupa nakon šest godina, što znači da bi sadržajno odgovarala pojmu apsolutne zastare (koju podjelu je poznavao raniji KZ97). - Code pénal - Première partie - des condamnations; Titre VI - de la prescription en matière criminelle.

Article 2 „*Quand il aura été commencé des poursuites à raison d'un crime, nul ne pourra être poursuivi pour raison dudit crime, après six années révolues, lorsque dans cet intervalle aucun jury d'accusation n'aura déclaré qu'il y a lieu à accusation contre lui ; soit qu'il ait été ou non impliqué dans les poursuites qui auront été faites. Les délais portés au présent article et au précédent, commenceront à courir du jour où l'existence du crime aura été connue ou légalement constatée.*“.

⁴⁷ Code pénal - Première partie - des condamnations ; Titre VI - de la prescription en matière criminelle.

Article 3 „*Aucun jugement de condamnation rendu par un tribunal criminel, ne pourra être mis à exécution quant à la peine, après un laps de vingt années révolues, à compter du jour où ledit jugement aura été rendu.*“.

⁴⁸ Ibidem

U toj se fazi razvoja francuskog kaznenog prava zastara smatrala procesno pravnom tekovinom, zanemarujući posve njezinu materijalnopravnu bit. Stoga se pretpostavlja da je i to razlog unificiranog određenja zastarnih rokova kaznenog progona, odnosno potpunog odsustva korelacije između zastare i (zapriječene) kazne, pa se zastara razmatrala iz kuta (ne)moćnosti sigurnog i egzaktnog utvrđivanja činjenica zbog proteka vremena. Iako se treba imati na umu da je zastara u Code penal-u uređena kao akvizitorna zastara, što znači da nije zanemaren materijalnopravni element.

⁴⁹ Za više vidjeti- Cvitanović 2006, 507.

1791. godine, *Code d' instruction criminelle* iz 1808. god.⁵⁰ koji je zakonik o kaznenom postupku, radi razlikovanje između tri vrste kaznenih djela (zločina, prijestupa i prekršaja) i prema njima graduirao zastarne rokove (20, 10, 5 i 1 godinu).⁵¹ Takvo rješenje, kroz vezanje zastarnih rokova za težinu kaznenog djela, za razliku od Zakonika iz 1791. naglašava materijalnopravnu prirodu zastare.⁵²

Code penal iz 1810. godine⁵³ poznaje trodiobu kaznenih djela na zločine, prijestupe i prekršaje, ali ne sadrži odredbe o zastari, već se odredbe nalaze

---

⁵⁰ Zastarni rokovi su propisani u *Code d' instruction criminelle*, u člancima od 635. do 640. - *Code d' instruction criminelle de 1808 (Texte intégral de la version en vigueur en 1929)* (Troisième et dernière partie) ; Livre II - de la justice ; Titre VII - de quelques objets d'intérêt public et de sûreté générale. Chapitre V - de la prescription; dostupan na:

http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_instruction_criminelle_1929/code_1808_3.htm [22.2.2016.].

⁵¹ Naime, za zločine koji su sankcionirani najtežim kaznama zastarni rok kaznenog progona iznosi deset godina, za prijestupe tri godine i za prekršaje jednu godinu od dana počinjenja djela, dok zastara izvršenja kazne nastupa za 20 godina za zločine, pet godina za prijestup i 2 godine za prekršaj i to od dana pravomoćnosti presude. Također ponovo uvodi institut prekida zastare nakon kojeg zastara počinje ponovo teći. –*Gajšak* 1974., 18.

⁵² U to vrijeme ističe se i jedno novo razmišljanje o opravdanosti zastare s današnjeg aspekta s potpuno nezadovoljavajućim rješenjem i opravdanjem instituta zastare. Naime, smatralo se da je tijekom vremena, odnosno iščekivanje nastupa zastare, od strane počinitelja, kazna za počinitelja sama po sebi, te da u tom vremenu on trpi veliki strah, strepi pred izvjesnošću kazne, te da je taj strah i neizvjesnost od nastupa zastare dovoljna kazna za počinitelja, pa bi sankcioniranje zapravo bilo nesvrhovito. Iako ta teorija ne može biti prihvaćena kao ozbiljni argument u prilog osnovanosti zastare, jer se pravni instituti ne mogu procjenjivati kroz nečija možebitna emotivna stanja, relevantna je jer zastaru stavlja u korelaciju sa (ne)ostvarenjem svrhe kažnjavanja, ponovo akcentuirajući kroz to njezinu materijalnopravnu narav. - *Gajšak* tu teoriju naziva teorijom iskupljenja- Ibidem

⁵³ *Code pénal de 1810 édition originale en version intégrale, publiée sous le titre: Code des délits et des peines*, (Première partie), Dispositions préliminaires

Article premier

„L'infraction que les lois punissent des peines de police est une *contravention*.

L'infraction que les lois punissent de peines correctionnelles est un *délit*.

L'infraction que les lois punissent d'une peine afflictive ou infamante est un *crime*.“;

dostupan na:
http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_penal_1810/code_penal_1810_1.htm [22.2.2016.]

u *Code d' instruction criminelle* iz 1808. god., jer je prema francuskom shvaćanju zastara procesnopravni institut.⁵⁴

Austrijski kazneni zakonik iz 1852. god., kod nas poznat pod nazivom *Kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekršajih* (dalje: KZZPP),⁵⁵ jednako kao i *Code penal* (1810) poznaje trodiobu kaznenih djela (zločini, prijestupi i prekršaji), te načelno stoji na istim pozicijama kao i *Skupozakonik*. Definiira zastaru na isti način,⁵⁶ zastara je akvizitorna,⁵⁷ zastarni rokovi su isti,⁵⁸ te izuzima od zastare kaznena djela za koja je propisana smrtna kazna,⁵⁹ ali isto kao i *Skupozakonik* predviđa da se nakon proteka 20 godina od dana počinjenja kaznenog djela, više ne može izreći smrtna kazna, već se počinitelja može „suditi samo na vremenitu kaznu slobode, na tešku tamnicu“⁶⁰ u trajanju od 10 do 20 godina.⁶¹ Sadrži odredbe o prekidu zastare,⁶² ali ne poznaje apsolutnu zastaru.⁶³ Propisuje i pravni učinak zastare, koji se ogleda u nemogućnosti vođenja kaznenog postupka i izricanju kazne.⁶⁴ *Gajšak* zaključuje da je takvo određenje zastare koje je bilo prisutno još od *Skupozakonika* sasvim u duhu specijalpreventivnih teorija o svrsi kažnjavanja.⁶⁵ Navedeno se jasno iščitava i iz njezinog akvizitornog obilježja i činjenice da najteža djela ne zastaraju, što posljedično znači jasnu prevagu njezine materijalnopravne prirode.

---

⁵⁴ Iako je *Code penal* iz 1810. god. naveo postojanje tri vrste kaznenih djela pojmovno i suštinsko razlikovanje zapravo je provedeno *Code d' instruction criminelle*, jer se temeljem tog razlikovanja razlikuju i kazneni postupci koji se vode.

⁵⁵ *Kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekršajih* proglašen „*Cesarskim patentom od 27. Svibnja 1852.*“, dostupan na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/KZ_1.pdf [22.2.2016.]

⁵⁶ „*Zagodom se uternjuje zločinstvo i kazan.*“ - §.227. KZZPP; dostupan na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/KZ_3.pdf [22.2.2016.]

⁵⁷ §.229. KZZPP

⁵⁸ §.228. KZZPP

⁵⁹ §.231. KZZPP

⁶⁰ *Šilović* 1913., 278.

⁶¹ *Ibidem*

⁶² §.227. KZZPP

⁶³ *Ibidem*

⁶⁴ „*Učinak zagode jest, da takova zločinstva radi nemože više imat miesta ni iztraga, ni kazan.*“ - §.230. KZZPP

⁶⁵ *Gajšak* 1974., 20., 21.

„Osnova novoga Kaznenog zakona o zločinstvima i prestupcima za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju“ iz 1879. godine (dalje: Osnova),⁶⁶ poznatija pod nazivom *Derenčinova osnova*, koja nije nikada postala zakonom, ali je vrlo značajna za hrvatsko kazneno pravo, jer je pokušaj donošenja prvog hrvatskog Kaznenog zakona, također poznaje zastaru kaznenog progona⁶⁷ koja teče od dana počinjenja kaznenog djela, bez obzira kada je nastupila posljedica,⁶⁸ te izvršenja kazne,⁶⁹ koja teče od pravomoćnosti presude.⁷⁰ Uglavnom slijedi rješenja ranijih zakona, uz razliku što je zastara ekstinktivna (njezin nastup nije uvjetovan poduzimanjem određenih radnji od strane počinitelja), rokovi zastare kaznenog progona su drugačiji (20, 15, 10, 5 i 2 godine)⁷¹ i razlikuju se od rokova zastare izvršenja kazne (25, 20, 15, 10, 5)⁷², te uz prekid zastare,⁷³ poznaje i mirovanje zastare,⁷⁴ što je potpuno novo rješenje.

Krivični zakonik za kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca ili poznatiji pod nazivom Krivični zakonik kraljevine Jugoslavije iz 1929. god. (dalje: KZ29)⁷⁵ uvodi određene novine – predviđa zastarijevanje i kaznenih djela za koja je zapriječena smrtna kazna, produljuje zastarne rokove,⁷⁶ uz zastaru kaznenog progona poznaje i zastaru izvršenja kazne s nešto drugačijim zastarnim rokovima i drugačijim odredbama o prekidu te zastare.⁷⁷ Zastara prestaje imati akvizitorna obilježja, te postaje ekstinktivna pa je stoga za njezin nastup dovoljan protek propisanog vremenskog perioda.⁷⁸ Također,

---

⁶⁶ *Derenčin* 1997.

⁶⁷ §.88. Osnove, str. 23.

⁶⁸ §.90. Osnove, str. 24.

⁶⁹ §.93. Osnove, str. 24.

⁷⁰ §.96. Osnove, str. 25.

⁷¹ §.89. Osnove, str. 23.

⁷² §.96. Osnove, str. 25.

⁷³ §.91. Osnove, str. 24.

⁷⁴ §.92. Osnove, str. 24.

⁷⁵ za više vidjeti: *Šilović* i dr. 1929.

⁷⁶ Rok zastare kaznenog gonjenja iznosi dvadeset godina za zločinstva za koja je propisana smrtna kazna ili „većita robija“, 15 godina za zločinstva za koja je propisana kazna lišenja slobode u trajanju od dvadeset godina, 10 godina za ostala zločinstva; rok zastare izvršenja kazne iznosi 25 godina za smrtnu kaznu ili većitu robiju, 20 godina kod robije ili zatočenja dužeg od deset godina, 15 godina za robiju ili zatočenje do deset godina, 5 godina za strogi zatvor i zatvor duži od jedne godine, te dvije godine za svaku drugu kaznu- *Gajšak* 1974., 25., 26.

⁷⁷ *Ibidem*

⁷⁸ *Cvitanović* 2006., 511.

uz relativnu zastaru poznaje apsolutnu zastaru (za obje vrste zastare)⁷⁹ za čiji nastup je potreban protek dvostrukog vremena predviđenog za tijek redovne zastare.⁸⁰ Materijalnoppravna teoretska osnova zastare može se iščitati i iz razmišljanja da se „*svrha kazne može faktično postići samo u slučajevima ako se što brže potraži i izvrši ona mera, koja treba da utiče na učinioaca, da bi se njegovo antisocijalno ili asocijalno delovanje sprečilo, a njegovo dalje držanje da se uputi na pravi put*“.⁸¹ Iz toga jasno proizlazi da je upravo svrha kažnjavanja esencijalna osnova za opravdanje zastare u kaznenom pravu jer protekom vremena kazna prestaje biti svrsishodna, pa bi utoliko i kazneni progon, pa i izvršenje izrečene kazne postalo posve nesvrhovito.

Krivični zakonik iz 1947. god. (dalje: KZ47) ne donosi ništa bitno novog u vezi instituta zastare.⁸² Također kao i raniji Krivični zakonik iz 1929. godine poznaje zastaru kaznenog progona i izvršenja kazne,⁸³ prekid⁸⁴ i mirovanje zastare kaznenog progona,⁸⁵ te prekid izvršavanja kazne, kao i relativnu i „vanrednu“ (apsolutnu) zastaru kaznenog progona i izvršavanja kazne, koja nastupa nakon proteka dvostrukog vremena predviđenog za relativnu zastaru.⁸⁶ U pravilu zastarijevaju sva kaznena djela osim nekih čije zastarijevanje je isključeno posebnim zakonima⁸⁷ (primjerice Zakon o kažnjivim djelima protiv naroda i države).⁸⁸

---

⁷⁹ Ibidem

⁸⁰ Ibidem

⁸¹ *Dolenc* 1935., 146.

⁸² Institut zastare reguliran je članicama od 87.- 91. KZ47 – *Frank* 1950., 185. – 191.

⁸³ Ibidem

⁸⁴ Zanimljivo je da unatoč tome što je zastara u pravilu ekstinktivna, postavlja se zahtjev da počinitelj ne počini jednako teško ili teže kazneno djelo od učinjenog, jer se i u tom slučaju zastara prekida. Ukoliko počini lakše kazneno djelo od onoga za koje teče zastara, zastara se ne prekida. – *Frank* 1950., 189.

⁸⁵ Ibid., str. 186.-187.

Skraćuje zastare rokove u odnosu na prethodni Krivični zakonik, pa je tako najdulji zastarni rok za kazneni progon bio 15 godina, za kaznena djela za koja je bila propisana smrtna kazna. - Ibid., str. 189.-191.

⁸⁶ Ibid., str. 189.-191.

⁸⁷ To isključenje je bilo uređeno člankom 88. stavkom 3. KZ47 - Ibidem

⁸⁸ Članak 16. Zakona o kažnjivim djelima protiv naroda i države koji je propisivao da određena kaznena djela prema tom Zakonu ne mogu zastarjeti.- Ibid., str. 186. Što je u stvari bilo u to vrijeme zajamčeno sredstvo političkog progona.

Sljedeći Krivični zakonik iz 1951. (dalje: KZ51), također ne donosi bitne promjene u vezi instituta zastare *per se*.⁸⁹ Produljuje zastarne rokove na 25, 15, 10, pet ili dvije godine,⁹⁰ te ne sadrži odredbu o nezastarijevanju određenih kaznenih djela.⁹¹ Međutim, prije donošenja KZ51, je donesen Uvodni zakon kojim je određeno da će zakon stupiti na snagu 1.7.1951. godine. Predmetni zakon sadrži i neke odredbe o zastari, preciznije sadrži odredbu o retroaktivnoj primjeni novih zastranih rokova, a koja se u sličnom obliku i istom sadržaju nalazi i danas u članku 86. KZ.⁹² Navedena odredba regulira situaciju primjene novih zastranih rokova (kako kaznenog progona, tako i izvršenja kazne) sadržanih u KZ51 na sve slučajeve kada je kazneno djelo počinjeno, kada je postupak u tijeku ili je donesena presuda prije stupanja na snagu KZ51, u situacijama kada zastara već nije nastupila.⁹³ Drugim riječima samo kada je zastara već nastupila neće biti dopuštena (u materijalnopravnom smislu) retroaktivna primjena odredbi o zastari sadržanih u novom Kaznenom zakonu (KZ51). Može se sa sigurnošću zaključiti da je upravo tom odredbom prvi put u hrvatskom materijalnom kaznenom zakonodavstvu postavljena iznimka od zabrane retroaktivne primjene kaznenog zakona. Takvim uređenjem otvorilo se pitanje procjene blažeg zakona, tj. procjenjuje li se blagost prema duljini zastarnih rokova. Ovime se apostrofira i aktualizira važno pitanje „iz pozadine“, koje je temelj svega, a to je upravo pitanje njezine pravne naravi. Evidentno je da produljenje zastarnih rokova ne dovodi počinitelja u povoljniji položaj, iz čega se može zaključiti da je zakon koji produljuje zastarne rokove za počinitelja stroži. Ako se pak dozvoljava retroaktivna primjena zakona koji je stroži tada se poništava materijalnopravna priroda zastare jer se ne primjenjuje (materijalno) načelo primjene blažeg zakona. Unatoč ovakvom rješenju koje ima naglašene procesnopravne elemente, zanimljivo je da je teorija i dalje bila stajališta da je smisao zastare u tome što zbog protoka vremena kažnjavanje gubi svoj smisao, dakle jasno je isticala njezin

---

⁸⁹ Krivični zakonik (prečišćeni tekst). Službeni list FNRJ, br. 30, od dana 29. srpnja 1959.

⁹⁰ Član 80. KZ51

⁹¹ Vidjeti KZ51

⁹² Člankom 10. Uvodnog zakona je rečeno da će se odredbe čl. 80. i 82. u kojima su propisani rokovi o zastari kaznenog progona, odnosno izvršenja kazne, primijeniti na sve situacije kada zastara još nije nastupila (kada je izrečena presuda prije stupanja na snagu KZ51). – Garačić, str. 2.

⁹³ Ibidem

materijalnopravni primat. Tako *Frank* smatra da „zastarjelost poništava zahtjev države da se kazni. Kada je proteklo određeno vrijeme kažnjavanje gubi svoj smisao“,⁹⁴ odnosno *Zlatarić i Damaška* ističu da se „instituti zastare temelji na tome što se primjena krivične sankcije poslije dužeg vremena pokazuje nesvršishodnom“⁹⁵ koja mišljenja evidentno počivaju na materijalnopravnom teorijskom supstratu zastare time što ju stavljaju u izričitu korelaciju sa (ne)potrebnošću realiziranja svrhe kažnjavanja zbog proteka vremena.⁹⁶ Sljedeći bitan moment za institut zastare dolazi 1965. godine kroz novelu kojom je određeno nezastarijevanje kaznenih djela genocida i ratnih zločina u svjetlu pripreme Konvencije Ujedinjenih naroda.⁹⁷ Da bi se takva odredba mogla unijeti u kazneno zakonodavstvo, tom novelom je bilo propisano da zastara kaznenog progona nastupa, osim ako u tom zakonu nije drugačije određeno, pa je takva formulacija ustvari omogućila da se predvidi nezastarijevanje kaznenog progona za određena kaznena djela, tj. nezastarijevanje nekih kaznenih djela.⁹⁸ Događaji u drugom svjetskom ratu u mnogočemu su utjecali na kazneno pravo, pa su tako kroz afirmaciju novih kaznenih djela postavljena i nova dogmatska pitanja vezana uz zastaru i još je jednom istaknuta njezina neporeciva materijalnopravna suštinska bit.

---

⁹⁴ Za više vidjeti: *Frank* 1950., 185.

⁹⁵ Za više vidjeti: *Zlatarić i dr.* 1966.

⁹⁶ Novela iz 1959. god. (dalje: Novela) zastarni rok od 25 godina predviđa samo za djela za koja se može izreći smrtna kazna, te uz to poznaje zastarne rokove od 15, 10, pet, tri, ili dvije godine. Zakonodavac je predvidio da će se odredbe o produljenim rokovima zastare iz te Novele primjenjivati od stupanja na snagu te Novele, pa se može reći da je zakonodavac propisao u kaznomaterijalnom smislu „povratnu primjenu“ odredbi o zastari kaznenog progona, jer se neće primjenjivati odredbe o zastari koje su bile u zakonu koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja djela, već ovi novi zastrani rokovi, stoga je iz te odredbe vidljivo da se zakonodavac vodio procesnopravnom logikom. Pretpostavlja se, da se u tom slučaju primjenjuju odredbe Uvodnog zakona kojim je bilo propisano da će se primijeniti novi zastrani rokovi ukoliko zastara još nije nastupila. – *Garačić*, 3. i 4.

⁹⁷ Konvencija o nezastarijevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti; dostupna na: http://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/upravna_tijela/UO_za_tal_nac_zaj/Instrumenti_zastite_ljudskih_prava/I.Multilateralni_odnosi/1.Ujedinjeni_narodi/I-1.5Konvencija%20o%20nezastarijevanju%20ratnih%20zlocina%20i%20zlocina%20protiv%20čovječnosti.pdf [15.8.2015.]; str.2.

⁹⁸ *Garačić*, 4.

U New Yorku je 1968. god. usvojena Konvencija o nezastarijevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti.⁹⁹ Tekst preambule *explicite* navodi da je zastara neprihvatljiva za najteža kaznena djela, iz čega je razvidno da se za takva djela posve uzmiče od procesnih razloga kao opravdanja za zastaru, što navodi na zaključak da procesni oportunitet uzmiče pred materijalnopравnom suštinom, jer upravo svrha kažnjavanja zahtijeva izostanak zastare zbog težine zločina. Nadalje, preambula kroz svoju formulaciju po prvi put jasno ističe još jedan bitan moment za genezu zastare, a to je kriminalnopolitički kontekst koji je u mnogočemu utjecao na uređenje zastare, čak i diktirao promjene pozitivnog prava o toj materiji. Sama pak Konvencija u formulaciji iz čl. 1. da „*ne postoji vremensko zastarijevanje u pogledu sljedećih zločina bez obzira na datum kada su počinjeni...*“¹⁰⁰ otvara važno pitanje vezano uz zastaru koje upravo reflektira problematiku njezine pravne naravi, a to je pitanje retroaktivne primjene kaznenog zakonodavstva. Ipak, Konvencija je nedvojbeno potvrdila materijalnopравnu bit zastare. Međutim, istovremeno ju je i problematizirala kroz postavljanje iznimke za zabranu retroaktivne primjene materijalnog kaznenog prava. Iako se u pogledu tih najtežih kaznenih djela uopće ne postavlja pitanje iznimke od zabrane retroaktivnosti, s čim su suglasne sve struje teoretičara, uključujući i one koje zagovaraju ekskluzivnu materijalnopравnu prirodu zastare. Ako se gleda čisto juridički, takvo

---

⁹⁹ Uredba o ratifikaciji Konvencije o nezastarijevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječanstva, Službeni list SFRJ– međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 50. od 12.11.1970.

¹⁰⁰ „Ne postoji vremensko zastarijevanje u pogledu sljedećih zločina bez obzira na datum kada su počinjeni: a) ratni zločini prema definiciji u Povelji Međunarodnog vojnog suda, Nürnberg, od 8.kolovoza 1945., potvrđenoj u rezolucijama 3 (I) od 13.veljače 1946. I 95 (I) od 11.prosinca 1946., koje je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih naroda, a osobito „teški prijestupi“ nabrojani u Ženevskim konvencijama od 12.kolovoza 1959. o zaštiti žrtava rata;

b) zločini protiv čovječanstva bilo da su počinjeni u doba rata ili u doba mira prema definiciji u Povelji međunarodnog vojnog suda, Nürnberg, od 8.kolovoza 1945., i kao što je potvrđeno rezolucijama 3 (I) od 13.veljače 1946. I 95 (I) od 11.prosinca 1946., koje je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih naroda, protjerivanje putem oružanog napada ili okupacije i nehumana djela koja proističu iz politike apartheida, kao i zločin genocida prema definiciji danj u Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.godine čak i kad takva djela ne predstavljaju povredu domaće zakon zemlje u kojoj su izvršena.“- Uredba o ratifikaciji Konvencije o nezastarijevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječanstva, Službeni list SFRJ– međunarodni ugovori i drugi sporazumi, broj 50. od 12.11.1970.

normiranje je upitno s pozicije ekskluzivne materijalne naravi zastare koja se ogleda u vrlo restriktivnom tumačenju načela zakonitosti.

Jugoslavija je Konvenciju ratificirala 1970. godine, što je imalo za posljedicu da je nezastarijevanje u Krivičnom zakonu SFRJ iz 1976. godine¹⁰¹ prošireno na sva djela za koja po međunarodnim ugovorima zastara ne može nastupiti.¹⁰² Argumenatcija za takvu odredbu sadržana u komentaru zakona posve je materijalnopravna i ističe da je zastara vezana uz svrhu kažnjavanja te da je resocijalizacija počinitelja tih djela bez kažnjavanja upitna, pa da stoga ti počinitelji predstavljaju potencijalnu opasnost u budućnosti.¹⁰³ Komentar zakona iz 1977. god. nudi odgovor i na pitanje postavljeno još 1951. god. o procjenjivanju strogosti zakona s aspekta produljenih zastarnih rokova. U obrazloženju odredbe (dalje: Obrazloženje) kojom se dopušta povratna primjena produljenih rokova navedeno je da se „zakon koji produžuje rokove zastarevanja ili ukida zastarelost ne smatra strožijim, ako zastarelost gonjenja ili izvršenja nije po tom novom zakonu nastupila“.¹⁰⁴ Takav stav ugrađen je i u tvrdnju Zlatarića koji navodi da „ako zastara po starom zakonu još nije nastupila, onda produženje roka zastare ili njeno ukidanje novim zakonom ne dira ni u kakva prava učinioca“¹⁰⁵ što znači da on za njega nije ni stroži. Može se zaključiti iz Obrazloženja i Zlataraićevog mišljenja da se u to vrijeme zastara očito promatrala s aspekta procesnog prava i smatrala se

---

¹⁰¹ Čl. 110. KZSFRJ Zbirka pravnih propisa: Krivični zakon SFRJ. Zagreb: Narodne novine, 1976.; KZSFRJ; dostupan na:

http://adattar.adatbank.transindex.ro/Szerbia/Krivicni_zakon_Jugoslavije.pdf [1.3.2016.]

¹⁰² Krivični zakon SFRJ sadržavao je odredbe općeg dijela i dio inkriminacija koje su ostale na saveznoj razini u nadležnosti federacije, dok je Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske iz 1976. godine, sadržavao manji broj odredbi općeg dijela i posebni dio koji je sadržavao katalog inkriminacija. Oba krivična zakona (Krivični zakon SFRJ i Krivični zakon SRH) činila su cjelinu i nisu se mogli primjenjivati jedan bez drugoga, te su oba stupila na snagu 1. srpnja 1977. godine.

Odredbe o zastari su se nalazile čl. 95. – čl. 100., a zastrani rok od 25 godina bio je propisan za kaznena djela za koja se može izreći smrtna kazna ili kazna zatvora od 20 godina (čl. 95.st.1. toč. 1. KZSFRJ)

¹⁰³ Bavcon 1978., 374.

¹⁰⁴ Srzentić 1978., 22.

¹⁰⁵ Zlatarić 1972.

procesnopravnim institutom, bez obzira što se nalazila u Krivičnom zakonu, i kao takva bila materijalnopravni institut.¹⁰⁶

Novele koje su uslijedile nisu se odnosile na zastaru. Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske iz 1993. god.¹⁰⁷ nije sadržavao nikakve izmjene vezane uz zastaru, isto tako ni Kazneni zakon iz 1997. god.,¹⁰⁸ kao ni novele tog zakona do 2006. god.¹⁰⁹

Novelom iz 2006. godine ukinut je zastarni rok od dvije godine i zapravo je produžen na tri godine,¹¹⁰ što je za posljedicu imalo da kaznena djela koju su zastarijevala do tada u roku od dvije godine sada zastarijevaju u roku od tri. U obrazloženju istog zakona stoji da se „*produljeni zastarni rokovi mogu odnositi i primijeniti samo na kaznena djela koja bi bila ili će biti počinjena nakon stupanja na snagu zakona s takvim promjenama, a nikako retroaktivno na kaznena djela ili izrečene kazne prije toga*“.¹¹¹ Iz takvog

---

¹⁰⁶ S druge strane navedeni argumenti sadržani u obrazloženju kao i mišljenje Zlatarića ustvari ništa pravno ne argumentiraju, samo iznose stavove o tome kako opravdati ovu situaciju, a što znači da su ustvari svjesni da to i nije u skladu za zajamčenim načelima kaznenog materijalnog prava. Naime, ako je zastara institut materijalnog prava i ima materijalnopravnu narav, tada nije važno jesu li povrijeđena prava počinitelja u odnosu primjene produljenih zastranih rokova, nego je poštivaju li se načela kaznenog materijalnog prava.

¹⁰⁷ Republika Hrvatska je Zakonom o preuzimanju Krivičnog zakona SFRJ, od 28. lipnja 1991. godine, preuzela Krivični zakon SFRJ. Taj se zakon od tada (od preuzimanja) pa do preimenovanja (1992. godine) nazivao Krivični zakon Republike Hrvatske, jer je u hrvatsko zakonodavstvo bio preuzet kao republički zakon. Kasnije je taj Zakon novelom od 28. prosinca 1992. godine preimenovan u Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (dalje u tekstu: OKZRH), pa se od 1993. počeo primjenjivati pod tim nazivom. Krivični zakon SRH je preimenovan i primjenjuje se pod nazivom Krivični zakon Republike Hrvatske (dalje u tekstu: KZRH). Zastara je bila regulirana čl. 90. – 95. OKZRH (KZSFRJ)- Za više vidjeti: Zakon o preuzimanju Krivičnog zakona SFRJ NN 53/91; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_10_53_1294.html [16.7.2015.]; Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Hrvatske, NN 91/92; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_12_91_2360.html [16.7.2015.]

Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (pročišćeni tekst), NN 31/93; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_04_31_569.html [16.7.2015.]

Krivični zakon Republike Hrvatske (pročišćeni tekst), NN 32/93; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_04_32_574.html [16.7.2015.]

¹⁰⁸ Kazneni zakon iz 1997 NN 27/98, 129/00, 51/01, 111/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11

¹⁰⁹ Garačić, 6.

¹¹⁰ Ibidem

¹¹¹ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona NN 71/06

obrazloženja, kroz zabranu retroaktivne primjene, vidljiva je intencija zakonodavca da zastari prida ekskluzivnu materijalnopravnu prirodu. Međutim, interesantno je da je Vrhovni sud u pravnom stajalištu zauzeo ponešto drugačije mišljenje, da će se novi zastarni rokovi primijeniti na postupke u tijeku ako za pojedino kazneno djelo zastara još nije nastupila, a ako je zastara već nastupila, ona ne može početi iznova teći.¹¹² Zauzeto shvaćanje svakako je ustupak procesnim viđenjima zastare kao procesnopravnog instituta jer pretpostavlja (procesno) načelo primjene zakona koji je na snazi u vrijeme vođenja kaznenog postupka, materijalnom načelu primjene zakona koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja, odnosno načelu primjene blažeg zakona.¹¹³

Takva shvaćanja koja su u praksi prihvaćena i primjenjivana, te koja dozvoljavaju retroaktivnu primjenu bila su izvrgnuta kritici od dijela kaznenopravnih teoretičara, koji su čvrsto stajali na stanovištu da je zastara primarno materijalnopravni institut. Tako *Bačić* navodi da: „...*propisi o zastari su pretpostavke kažnjivosti djela, da su dakle materijalnopravne priode. To onda znači da ne mogu imati povratni utjecaj na štetu pojedinca (zabrana retroaktivnosti strožeg zakona). Povratnu snagu nema onaj zakon koji bi produžio već započeti rok zastarijevanja ili ukinuo već nastupjelu zastaru. Ali, povratni učinak imao bi zakon koji bi skratio te rokove*“.¹¹⁴ U novijoj literaturi zastupa ga i *Cvitanović* koji ističe da je „*retroaktivna primjena produljenih zastarnih rokova (...), praktički nepovoljnijeg zakona, sukladno sentenciji Vrhovnog suda/83 u tom kontekstu teško prihvatljiva*“¹¹⁵ i upozorava na potrebu primjene blažeg zakona pozivajući se načelo pravne sigurnosti.¹¹⁶ Također, upozorava na jedinstvo općeg i posebnog dijela kaznenog zakona i nedopustivost sagledavanja strogosti zakona samo na

---

¹¹² Pravno shvaćanje sa sjednice Kaznenog odjela VSRH Su IVk 155/2006-8 od 10.11.2006.

¹¹³ Pretpostavlja se da je ipak donošenje ovakvog pravnog shvaćanja i zauzimanje navedenog stava u prvom redu bilo motivirano sve većim brojem predmeta koji su zbog zastare ostali bez odlučivanja o meritumu, te su okrivljenici bili otpušteni od potencijalne krivnje bez posljedica, a ne osujećivanjem njezine materijalne pravne naravi. U Obrazloženju prijedloga zakona iz 2003.god. stajalo je da je „dosadašnje iskustvo pokazalo da su rokovi zastare kaznenog progona bili prekratki, što je dovodilo do prevelikog broja zastara u sudskoj praksi...“

¹¹⁴ *Bačić* 1998., 481.

¹¹⁵ *Cvitanović* 2006, 515.

¹¹⁶ *Ibidem*

temelju odredaba posebnog dijela,¹¹⁷ a argumentaciju između ostalog temelji i na navedenom Obrazloženju Kaznenog zakona iz 2006. god.¹¹⁸

2.2 Filozofskopravna razmatranja i opravdanja uvođenja zastare u kazneno pravo

U pogledu razmatranja osnovanosti ovog instituta s pravnofilozofskog aspekta izuzetno je važna „*Teorija prirodnog prava*“ sa svojim predstavnicima i postavkama jer po prvi puta razmatra i objašnjava osnovanost kaznenopravne zastare, te zastaru ne tumači i opravdava samo kroz pozitivno pravo, već za njezinu utemeljenost traži opravdanje u prirodnom, ustvari nekom suprapozitivnom pravu.¹¹⁹ Iako su prvi pokušaji opravdanja uvođenja instituta zastare u kazneno pravo s prirodnopravnog stajališta bili obrazlagani pretežno razlozima procesne prirode, kasnije su ipak prevladali razlozi koji osnovanost ovog instituta i razloge njegova uvođenja u kazneno pravo izvode iz materijalnog kaznenog prava.¹²⁰ *Lauterbach* je opravdanje za zastaru nalazio u procesnim razlozima – protekom vremena sve je teže prikupiti čvrste i sigurne dokaze, a u odsustvu takvih pravednije je osloboditi nego osuditi, a slično stajalište je zastupao i *Carpzov*.¹²¹ Neki predstavnici te prirodnopravne teorije su smatrali da zastari uopće nije mjesto u kaznenom pravu. Takvo stajalište su zastupali *Locke*,¹²² *Hobbes*¹²³ i *Grotius* koji su naglašavali potrebu da zločin ne može ostati nekažnjen, jer postoji prirodno pravo svakog čovjeka na pravdu (za učinjeno zlo).¹²⁴ S druge strane, postojali su teoretičari koji su smatrali da zastari jest mjesto u kaznenom pravu, a njezinu osnovanost su izvodili iz materijalnog prava i smatrali da kazna prestaje biti svrsishodna protekom

---

¹¹⁷ Ibidem

¹¹⁸ Tako u Obrazloženju stoji da „se kazneni zakon mora uvijek smatrati i tumačiti kao jedinstvena i koherentna cjelina njegovog općeg i posebnog dijela...“ - Slično stajalište je zauzeo i Kos povodom rasprave u Saboru o izmjenama Kaznenog zakona iz 2006. god. te zauzetog pravnog shvaćanja kaznenog odjela Vrhovnog suda, istaknuvši da je „*zagovornik restriktivnog tumačenja normi o zastari kao isključivo materijalno-pravnih bez mogućnosti retroaktivne primjene*“. - *Branko Kos* sudac Vrhovnog suda - Večernji list, Sabor posvadio pravničke, 12.1.2007.. dostupno na www.vecernjilist.hr

¹¹⁹ za više vidjeti: *Gajšak* 1974., 13.

¹²⁰ *Cvitanović* 2006, 510

¹²¹ Ibidem

¹²² Za više vidjeti: *Locke* 1952.

¹²³ Za više vidjeti: *Hobbes* 2006.

¹²⁴ *Gajšak* 1974., 13.

vremena, što zbog destruktivnog djelovanja proteka vremena na sjećanje drugih o počinjenom djelu (posljedično kojemu nema potrebe kažnjavati radi zastrašivanja drugih), što zbog konstruktivnog djelovanja proteka vremena na počinitelja koji se s vremenom popravlja sam po sebi.¹²⁵ Razdoblje prosvjetiteljstva predstavlja period intenzivnog razmatranja svrhe kažnjavanja. Kazna od represivne postaje preventivna, od retributivne utilitarna.¹²⁶ Te filozofske misli o svrsi kazne i kažnjavanja utrle su put afirmaciji zastare kao materijalnopravnog instituta. Međutim, u drugoj polovici njemačkog prosvjetiteljstva zastara se našla na udaru oštrih kritika osnovanosti pod utjecajem apsolutnih teorija o svrsi kažnjavanja.¹²⁷ Retributivni koncept kazne, kaznu smatra kategoričkim imperativom, pa se počinitelju mora vratiti zlo koje je učinio radi postizanja apsolutne pravde. Zastupnici takvog stajališta su *Kant*¹²⁸ i *Hegel*.¹²⁹ Procesnopravni tehnički moment posve je nebitan, kazna mora bit izvršena. *Hegel* je smatrao da samo da država ima obvezu kazniti, te da ta obveza nikad ne može zastarjeti, jer zastaruju samo prava, a ne i obveze.¹³⁰ Apsolutne teorije kazne, nepokolebljivo su odricale osnovanost zastari. Za afirmaciju zastare prostora je bilo tek kada se filozofija kažnjavanja okrenula prema relativnim teorijama o svrsi kažnjavanja, i to specijalno preventivnim, tako da je u tom trenutku zastari omogućen „ulaz“ u kazneno pravo.¹³¹ Potrebno je istaknuti da su zagovornici generalne prevencije, poput *Feuerbacha* bili protiv zastare jer je zastaru smatrao nespojivom sa svrhom kažnjavanja te je bio mišljenja da joj nije mjesto u kaznenom pravu, jednako kao i *Bentham*,¹³² dok je *Beccaria*¹³³ smatrao da bi zastaru trebalo dopustiti samo kod lakših kaznenih djela. Neovisno o stavu koji je zagovarala koja od teorija o svrsi kažnjavanja, evidentno je da se zastara u tom razdoblju razmatrala isključivo iz materijalnopravne pozicije, posve zanemarujući procesnopravne razloge.

---

¹²⁵ Ibidem

¹²⁶ Ibid., str. 14.

¹²⁷ *Cvitanović* 2006, 510.

¹²⁸ Za više vidjeti: *Kant* 1999.

¹²⁹ Za više vidjeti: *Hegel* 1989.

¹³⁰ *Gajšak* 1974., 14.

¹³¹ *Cvitanović* 2006, 509.

¹³² Ibidem

¹³³ Za više vidjeti: *Beccaria* 1984.

3. USTAVNE PROMJENE U RH IZ 2010. I KAZNENI ZAKON RH IZ 2011. S OSVRTOM NA SUDSKU PRAKSU

Do zaokreta u uređenju instituta zastare dolazi 2010., najprije kroz proširenje instituta nezastarijevanja, koje je provedeno na ustavnoj razini u članku 31. stavku 4. Ustava:¹³⁴ „*ne zastarijevaju kaznena djela ratnog profiterstva kao ni kaznena djela iz procesa pretvorbe i privatizacije u vrijeme Domovinskog rata i mirne reintegracije, ratnog stanja i neposredne ugroženosti neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti države, propisana zakonom ili ona koja ne zastarijevaju prema međunarodnom pravu.*“¹³⁵ Takva formulacija ne daje *expressis verbis* odgovor na pitanje primjenjuje li se ta odredba na kaznena djela koja su već zastarjela ili samo na kaznena djela za koja zastara još teče, no kako je u trenutku stupanja na snagu ustavne promjene većina navedenih djela zastarjela, a imajući u vidu i političko ekonomski kontekst i u tom smislu potrebu strogih mjera kriminalne politike¹³⁶ razvidno je da je namjera bila upravo da takva odredba pogodi djela za koja je zastara već nastupila. Takva namjera može se iščitati i iz Vladinog prijedloga Odluke o pristupanju promjeni Ustava RH (dalje: Vladin prijedlog) u kojoj se ističe prevaga načela pravednosti nad načelom zakonitosti.¹³⁷ Iz tog Prijedloga se jasno iščitava da je dan primat načelu pravednosti pred načelom zakonitosti. Temeljem takve ustavne promjene 2010. godine, Zakonom o dopuni Kaznenog zakona¹³⁸ određeno je da se odredbe o zastari ne odnose na kaznena djela koja ne zastarijevaju

---

¹³⁴ Ustav Republike Hrvatske NN 56/90,135/97, 113/00, 28/01, 74/10, 5/14; Dostupan na: <http://www.usud.hr/uploads/Redakcijski%20prociscen%20tekst%20Ustava%20Republike%20Hrvatske,%20Ustavni%20sud%20Republike%20Hrvatske,%2015.%20sijecnja%202014.pdf> [25.7.2015.]

¹³⁵ Ustav je izmijenjen Odlukom objavljenom u Narodnim novinama br.89/2010

¹³⁶ Prema izvješću DORH-a pronađeno je 659 predmeta s predikatnim kaznenim djelima u kojima su izvidi ili postupak bili u tijeku ili je odbačena prijava zbog zastare, odustalo se od kaznenog progona ili je bila donesena presuda. Kad su izdvojeni potonji predmeti, ostalo je 220 predmeta u kojima je, prema ZKDRPKDPP, bilo moguće nastaviti progon, odnosno kazneni postupak; - *Novoselec* i dr. 2011, 618.

¹³⁷ „*Pravedno je i u duhu međunarodnog prava da se počiniteljima teških kaznenih djela uskrati mogućnost da primjenom instituta zastare izbjegne kaznenu odgovornost. Temelj instituta zastare jest jamstvo pravne sigurnosti građanina, međutim, sigurno je da ovaj institut ne bi smio ići u korist počinitelja teških kaznenih djela kojima se kroz zastaru praktično omogućuje legaliziranje učinaka takvih kaznenih djela*“ - Vladin Prijedlog odluke o pristupanju promjeni Ustava RH, rujan 2009.

¹³⁸ Zakon o dopuni Kaznenog zakona NN 57/11

prema međunarodnom pravu ali i prema Ustavu. Takva izmjena Ustava i Kaznenog zakona bila je pravni temelj za donošenje Zakona o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije (dalje u tekstu: ZNKD) koji je precizirao na koja se kaznena djela odnosi i konkretizirao da se za ta djela kazneni progon može poduzeti i nakon isteka rokova zastare, apsolutne i relativne čime je potvrdio ono što se pretpostavljalo da je intencija ustavne reforme.¹³⁹ Navedena Ustavna promjena, pa posljedično i ZNKD izazvali su žustre polemike i postavilo se pitanje ima li ustavotvorac pravo na taj način zadirati u načelo zakonitosti i modificirati ga na taj način te nije li takva retroaktivna primjena u suprotnosti s člankom 7. Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. *Novoselec* naznačuje da Ustav ne krši tu odredbu, jer je djelo bilo kažnjivo i u trenutku kad je počinjeno i ne propisuje se teža kazna od već propisane te da ustavotvorac ima ovlasti i slobodu da pobliže uređuje sadržaj i opseg načela zakonitosti.¹⁴⁰ Takav je stav vrlo problematičan s aspekta vladavine prava koja pretpostavlja pravnu sigurnost i predvidljivost. Potrebno je istaknuti i važna shvaćanja koja je u svojoj odluci povodom Ustavne tužbe u predmetu „*Hypo*“ iznio Ustavni sud Republike Hrvatske, a koja se referiraju na primjenu Zakona o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije.¹⁴¹ Činjenična podloga neće biti razmatrana jer bi to iziskivalo novi rad, a nije niti toliko od važnosti za razmatranje pravne problematike instituta zastare, a uz to je predmet još pendentan. Naime, zauzeta shvaćanja i objašnjenja Ustavnog suda pridaju zastari primarno materijalnopravnu narav, stoga je ta odluka od izuzetne važnosti

---

¹³⁹ Katalog kaznenih djela na koji se ovaj zakon primjenjuje nabrojan je u čl. 2., 3., 4., 5. i 6., a razvrstan je prema zakonima koji su bili na snazi u pojedinom vremenskom periodu: Osnovni krivični zakon RH, Krivični zakon RH, Carinski zakon, Kazneni zakon, Zakon o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima; kaznenim djelima ratnog profiterstva smatraju se kaznena djela nabrojana iz citiranih zakona ako je njima ostvarena nerazmjerna imovinska korist podizanjem cijena robe koja je u nestašici, prodajom državne imovine znatno ispod njezine vrijednosti ili na koji drugi način iskorištavanjem ratnog stanja i neposredne ugroženosti neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti države- Zakon o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije, Narodne novine, 57/11

¹⁴⁰ *Novoselec* i dr. 2011., 609.,610.

¹⁴¹ Zakon o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije NN 57/11

za rad jer potkrjepljuje tezu koja je postavljena u radu- zastara je institut materijalnog prava s materijalnopravnom prirodom. Tako prije svega Ustavni sud stoji na stajalištu da se „ustavne odredbe, a osobito ustavni amandmani naknadno uneseni u ustavni tekst moraju tumačiti u duhu cjelokupnog pravnog poretka oblikovanog u Ustavu...“.¹⁴² Evidentno iz navedenog proizlazi da se ustavno načelo zakonitosti proteže na sve odredbe ustava i materijalnog kaznenog prava. U prvom redu se misli na nove odredbe o nezastarijevanju, što bi nedvojbeno išlo u prilog stavu da se zastara mora sagledavati kroz prizmu načela zakonitosti i uskladiti s tim načelom. Kako je osnovna ideja i cilj načela zakonitosti pravna sigurnost, koja u sebi sadrži i pravnu predvidljivost, ovakvo određenje nedvojbeno stavlja pod upitnik dispoziciju ZNKD-a kojom se dozvoljava kazneni progon i za djela za koja je zastara već nastupila.¹⁴³ Bitno pitanje je kako se takva promjena reflektira na pravnu narav zastare.¹⁴⁴ U prvom planu takvog pozitivnopravnog rješenja je dakle uklanjanje posljedica, kažnjavanje za počinjenja djela, dok manje prevencija. Znači efikasno (i zakašnjelo) provođenje kriminalne politike kako bi se realizirala svrha kažnjavanja, a što je posve materijalnopravni sadržaj. Međutim, zakašnjelo provođenje „pravde“, odnosno kažnjavanje više nije pravedno niti je u duhu pravnog poretka, te se takvim postupanjem ne ostvaruje načelo pravednosti kojem je

---

¹⁴² Ustavni sud Republike Hrvatske, odluka br.: U-III-4149/2014, str. 36.

Svoj stav potkrjepljuje jednim ustavnosudskim rješenjem u kojem je utvrdio da „...Ustav čini jedinstvenu cjelinu. Njemu se ne može pristupiti na način da se iz cjeline odnosa koji se njime ustrojavaju izvlači jedna odredba, pa se onda tumači zasebno i mehanički, neovisno o svim ostalim vrijednostima koje su Ustavom zaštićene. Ustav posjeduje unutarnje jedinstvo...Stoga se nijedna ustavna odredba ne može izvući iz konteksta i samostalno interpretirati...“ – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, rj. br. U-I-3789/2014., 8.12.2010., prema Odluka Ustavnog suda br.: U-III-4149/2014, str. 36.

¹⁴³ Čl. 1. ZNKD

¹⁴⁴ Iako se dozvoljavanjem retroaktivne primjene kaznenog zakona, na slučajeve u kojima je zastara već nastupila ostavlja puno prostora za zaključak da se radi o primarno procesnom institutu, činjenica da se uopće ne uvažava moment proteka vremena kao procesnog inhibitora, opovrgava taj zaključak. Ponovo, kao i kod Konvencije o nezastarijevanju ratnih zločina i zločina genocida i njezine ratifikacije i unošenja u hrvatski (tada jugoslavenski) kaznenopravni sustav, ističe se da je ovakvo rješenje utemeljeno na materijalnopravnoj prirodi zastare, neovisno o problematici retroaktivne primjene kaznenog zakonodavstva, koja je s obzirom na političko ekonomski kontekst i kontekst štete koju su ta djela prouzročila za državu pa onda i za pojedince, opravdana i legitimna. Ideja je da se upravo zbog ekonomskih posljedica tih zločina, padanje tih zločina u zaborav ne dolazi u obzir jer se svrha kažnjavanja u tim slučajevima mora postići, i to upravo zbog efikasnosti kriminalne politike.

bio dan primat Vladinim prijedlogom.¹⁴⁵ Ustavni sud navodi da se relevantne dispozicije ustavnog amandmana i navedena dispozicija ZNKD-a "moraju promatrati u svjetlu općeg pravnog načela da u demokratskoj državi utemeljenoj na vladavini prava nije dopušteno retroaktivno propisivati mogućnost kaznenog progona za kaznena djela za koja je već nastupila zastara kaznenog progona".¹⁴⁶ Pritom precizira da je u konkretnom slučaju relevantan trenutak za određivanje je li zastara nastupila ili ne, na dan stupanja na snagu Promjene Ustava 2010, što u konkretnom slučaju nije učinio ni prvostupanjski sud, niti Vrhovni sud.¹⁴⁷ Nadalje, referirajući se na tvrdnju prvostupanjskog suda da su ustavni amandmani i dispozicija ZNKD-a retroaktivno ukinuli, odnosno izmijenili odredbe o zastari, koje ustvari predstavljaju opća načela prava radi zaštite javnog poretka, Ustavni sud ističe da se „ne radi o nikakvom zabacivanju zakonskih odredbi o zastari jer bi takvo tumačenje značilo poraz ustavnog načela zakonitosti kojem je cilj i svrha da nitko ne smije biti podvrgnut arbitrarnom progону, osudi ili kazni“.¹⁴⁸ Iz navedenog proizlazi da se institut zastare mora promatrati te se na njega ima primijetiti načelo zakonitosti, pa se stoga odredbe o zastari moraju sadržajno i pravno usuglasiti s tim materijalnopравnim načelom iz čega nedvojbeno proizlazi njezin materijalnopравni primat. Ustavni sud je u predmetnoj odluci zauzeo stav da je riječ o predmetu od presedanskog značenja,¹⁴⁹ te da se ZNKD ima primijeniti samo na ona kaznena djela, za koja u trenutku stupanja na snagu tog zakona, zastara još nije nastupila,¹⁵⁰ čime je ustvari zauzeo stajalište kakvo je danas sadržano u članku 86. KZ, a koje je bilo prvi put uneseno u kazneno pravni sustav Uvodnim zakonom iz 1951. Međutim, i takvo

---

¹⁴⁵ Smatra se da je problematiziranje pravne prirode zastare samo neizbježna posljedica konflikta takvog uređenja i zabrane retroaktivne primjene kaznenog zakona, a ne i namjerno podrivanje materijalnopравne naravi zastare. Između ostalog mora se priznati da Ustavotvorac ima pravo na takav način modificirati sadržaj i opseg načela zakonitosti, i kroz to uklanjati taj konflikt, barem do granice do koje nije u sukobu sa supranacionalnim pravnim rješenjima (Konvenciju o ljudskim pravima i slobodama iz 1950.).

¹⁴⁶ Odluka Ustavnog suda br.: U-III-4149/2014, str.52 ; takav stav je evidentno protivan ranije navedenom stavu *Novoseleca*

¹⁴⁷ Odluka Ustavnog suda U-III-4149/2014, str. 53.

¹⁴⁸ Odluka Ustavnog suda U-III-4149/2014, str.61.

¹⁴⁹ Odluka Ustavnog suda U-III-4149/2014, str. 35.

¹⁵⁰ Odluka Ustavnog suda U-III-4149/2014, str. 41. -43.

Drugačijeg je stajališta *Novoselec*.- Za više vidjeti *Novoselec* 2015., 437.-451.

stajalište naglašava primarno materijalnopravnu prirodu zastare. Ustavni sud je utvrdio stajalište da su kaznena djela koja su navedena u ZKND-u dobila¹⁵¹ novo zakonsko obilježje sadržano u članku 7. ZKND, koje se ogleda u „nesrazmjernoj“ imovinskoj koristi.¹⁵²

Ustavni sud je učinio još nešto vrlo važno što ima dalekosežne posljedice glede primjene ZKND s aspekta kaznenog materijalnog prava. U svojoj odluci točno je odredio vremenski period na koji se ima primijeniti ZKND. Period je od 30.5.1990. do 15.1.1998., stoga je na neki način ZKND postao temporalni zakon u užem smislu¹⁵³ i to sa retroaktivnom primjenom, što je pozicije materijalnog kaznenog prava nedopustivo. Autorice smatraju da su posebne okolnosti iz ZKND, koje su inače relevantne za primjenu određenog temporalnog zakona,¹⁵⁴ upravo okolnosti navedene u članku 1. ZKND,¹⁵⁵ odnosno vrijeme Domovinskog rata i mirne reintegracije, ratnog stanja i neposredne ugroženosti neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti države, dok bi se okolnost ratnog profiterstva i okolnost da je djelo počinjeno u sklopu procesa pretvorbe i privatizacije, moglo i trebalo smatrati novim obilježjima djela. Ovo iz razloga što će se ZKND moći primijeniti samo u onim situacijama kada djela koja su taksativno nabrojana u članku 2. do 6. ZKND imaju obilježja ratnog profiterstva ili potječu iz procesa pretvorbe i privatizacije i počinjenja su za vrijeme Domovinskog rata, mirne reintegracije i dr. U ostalim slučajevima kada su djela iz kataloga ZKND-a počinjenja mimo procesa pretvorbe i privatizacije ili nemaju obilježaja ratnog profiterstva, a učinjena su također u tom vremenskom periodu (Domovinskog rata, mirne reintegracije...) neće se moći primijeniti ZKND

---

¹⁵¹ Čl. 1.-6. ZKND

¹⁵² Odluka Ustavnog suda U-III-4149/2014, str. 41. -43.

Ovakvo stajalište podupire i *Derenčinović*.- Za više vidjeti: *Derenčinović* 2015., 7.-14.

¹⁵³ Temporalni ili vremenski zakoni su zakoni koji sadrže izričitu odredbu do kada su na snazi (vremenski zakoni u užem smislu) odnosno na koji vremenski period se imaju primijeniti, ali i zakoni iz čijeg se sadržaja i svrhe može utvrditi da se njima uređuju vremenski ograničeni odnosi (vremenski zakoni u širem smislu). – Za više vidjeti *Novoselec* i dr. 2013, 82. i 83.

¹⁵⁴ Kod temporalnih zakona prestanak važenja nije uvjetovan „promjenom pravnih shvaćanja o kažnjivosti nekog ponašanja, već prestankom posebnih okolnosti koje zakon ima u vidu.“- *Novoselec* i dr. 2013., 83.

¹⁵⁵ „Za kaznena djela ratnog profiterstva i kaznena djela iz procesa pretvorbe i privatizacije počinjenja u vrijeme Domovinskog rata i mirne reintegracije, ratnog stanja i neposredne ugroženosti neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti države, kazneni progon se može poduzeti i nakon isteka rokova za zastaru kaznenog progona...“- Čl. 1. ZKND

niti će se raditi o tim djelima na koja se ima primijeniti navedeni Zakon,¹⁵⁶ o čemu govori i *Derenčinović* te predlaže primjenu tzv. *Trodijelnog testa*.¹⁵⁷ Glede povrede odredbi Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljenih sloboda (dalje: EKLJP), u vezi retroaktivne primjene zastranih rokova, Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) je u presudi *Coeme i drugi protiv Belgije* od 22.6.2000.¹⁵⁸ zauzeo je stajalište da retroaktivna primjena produljenih zastarnih rokova, s obzirom da se takvim produljenjem ne mijenja sadržaj kaznenog djela, ne krši čl. 7.¹⁵⁹ Uporište za takvo rješenje nalazi u belgijskom kaznenom zakonu koji zastaru tretira kao procesni institut.¹⁶⁰ Ovakvo stajalište ESLJP je u skladu s zauzetim stavom Venecijanske komisije u kojem je izraženo da bi se odredbe o zastari i kaznenoj odgovornosti trebale regulirati unutar kaznenopravno sustava svake pojedine države, a ne izravno ustavom.¹⁶¹ Drugim riječima ostavlja

---

¹⁵⁶ Primjerice kada je kazneno djelo Zlouporebe položaja i ovlasti počinjeno u postupku procesa pretvorbe i privatizacije u vrijeme Domovinskog rata, mirne reintegracije..., tada će se moći primijeniti ZNKD jer je riječ o tim djelima, dok se na „obično“ kazneno djelo Zlouporebe položaja i ovlasti koje nije počinjeno u tom procesu, ali jest počinjeno u vrijeme Domovinskog rata, mirne reintegracije..., neće moći primijeniti ZNKD.

¹⁵⁷ Kod dopuštenosti primjene ZNKD *Derenčinović* uvodi tzv. *trodijelni test*, a kao kriterije smatra potrebnim uvesti protektivnost (koja podrazumijeva i proporcionalnost- samo za najteža kaznena djela koja su u nekom približnom rangu s međ. zločinima, te koja ugrožavaju fundamentalne interese društvene zajednice), temporalnost („činjenični opis na kojem se temelji određena pravna kvalifikacija mora se odnositi na razdoblje na koje se primjenjuje ZNKD“) i koneksitet (da su kd. počinjena u procesu pretvorbe i privatizacije ili predstavljaju ratno profiterstvo). – *Derenčinović* 2015., 13.

¹⁵⁸ Presuda ESLJP *Coeme i drugi protiv Belgije*, br. zahtjeva 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33210/96, od 22.6.2000.,

¹⁵⁹ *Munivrana Vajda & Roksandić Vidlička* 2013., 49., 50.

¹⁶⁰ *Ibidem*

¹⁶¹ European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), *Opinion on the Fourth Amendment to the Fundamental Law of Hungary* (720/2013), § 29.; dostupno na: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)012-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)012-e) [25.2.2016.]

Ovakvo stajalište je zauzeto povodom razmatranja zahtjeva Mađarske, o četvrtom amandmanu na mađarski Ustav 2013. godine, u kojem se navodi da je „odredba ustavne novele o nezastarijevanju „nečovječnih kaznenih djela počinjenih protiv mađarskog naroda tijekom socijalističke i komunističke diktature“ neprihvatljiva jer uvođenje u ustav lustracijskih mjera nakon proteka dugog vremena od početka procesa demokratizacije društva može značiti favoriziranje odmazde na štetu demokracije“. – *Derenčinović* 2015., 10.,

Za više vidjeti - European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), *Opinion on the Fourth Amendment to the Fundamental Law of Hungary* (720/2013), § 27.

svakoj državi na volju hoće li zastaru smatrati kazneno-procesnim ili kazneno-materijalnim institutom, te ovisno o opredjeljenju, retroaktivna primjena (produljenih ili ukinutih) zastranih može predstavljati kršenje članka 7. EKLJP. Može se zaključiti da je načelo zakonitosti iz članka 7. EKLJP jedan od najvažnijih garancija vladavine prava,¹⁶² koje u sebi sadrži i zabranu retroaktivne primjene kaznenog prava na štetu optuženika,¹⁶³ a temeljna ideja je da se ne dopusti arbitrarna primjena prava.¹⁶⁴ *Derenčinović* navodi kako do sada u praksi „ESLJP nije bilo slučajeva u kojima je predmet odlučivanja bila dopuštenost retroaktivnog produljenja zastarnog roka u situacijama u kojima je zastara prema nacionalnom pravu već nastupila“ uz jednu iznimku u predmetu *Kononov protiv Latvije*¹⁶⁵ u kojem se retroaktivna primjena odredbi o nezastarijevanju razmatrala u „kontekstu međunarodnih zločina koji ne zastarijevaju po međunarodnom pravu“.¹⁶⁶ Nakon svih polemika koje je reforma nezastarijevanja instituta zastare izazvala, pristupilo se izradi novog Kaznenog zakona koji je stupio na snagu 1.1.2013. (dalje u tekstu: KZ). Kazneni zakon uvodi bitne novine glede instituta zastare. Napušta se razlika između relativne i apsolutne zastare, te se uvodi jedna, jedinstvena zastara,¹⁶⁷ što zapravo praktično znači da se relativna zastara ukida, a sadržajno se takva novo određena zastara preklapa sa dosadašnjim pojmom apsolutne zastare.¹⁶⁸ Bitno je naglasiti da zastrani rokovi i zastara čine nerazdvojivo jedinstvo, ali nisu istoznačnice. Protekom

---

¹⁶² *Derenčinović* 2015., 9.

¹⁶³ Za više o ovakvom stavu ESLJP vidjeti presudu ESLJP u predmetu *Del Rio Prada protiv Španjolske*, br. zahtjeva 42750/09, od dana 21.10.2013. § 116.

¹⁶⁴ ESLJP je zauzeo čvrst stav zabrane retroaktivne primjene kaznenog prava jer bi suprotnim postupanjem bilo dovedeno u pitanje načelo nepristranosti i objektivnosti države u kojoj se poštuje vladavina prava. Drugim riječima to „znači da država mora poštivati zakone na snazi i ne smije ih mijenjati kako bi ostvarila specifičan rezultat u odnosu na neke prethodne situacije“. – *Derenčinović* 2015., 10.

Shodno tome prava garantirana člankom 7. EKLJP sukladno članku 15. EKLJP nisu podložna derogaciji, a da se članak 7. EKLJP odnosi i na pitanje retroaktivne primjene (produljenih ili ukinutih) zastranih rokova proizlazi iz prakse ESLJP. - *Ibid.*, str. 9.

¹⁶⁵ Presuda ESLJP *Kononov protiv Latvije*, br. zahtjeva 36376/04, od dana 17. 5.2010.

¹⁶⁶ *Derenčinović* 2015., 10.

¹⁶⁷ Čl.81, čl.83. KZ

¹⁶⁸ U skladu s tim brisane su i odredbe o prekidu zastare. Značaj razlikovanja između relativne i apsolutne zastare sastojao se u tome što bi nakon prekida zastare, dakle svake postupovne radnje poduzete radi kaznenog progona počinitelja zastara počela iznova teći, i tako sve dok ne bi nastupila apsolutna zastara za koju je trebalo proteći dvostruko onoliko vremena koliko je određeno za nastup relativne zastare.

zastranih rokova nastupa zastara. Znači zastrani rokovi ističu, a zastara ne ističe, ona nastupa. Propisani su dakle novi zastarni rokovi za kazneni progon, kao i za izvršenje kazne, koji su u odnosu na dosadašnje rokove za relativnu zastaru duži, a u odnosu na dosadašnje rokove za nastup apsolutne zastare nešto kraći.¹⁶⁹ Iz toga se može zaključiti da su zastarni rokovi produljeni novim Kaznenim zakonom. Pitanje koje se javlja u svezi s takvim novim određenjem jedne jedinstvene zastare koja apsolutno nastupa nakon proteka propisanog roka, je koji su razlozi, te koja je svrha ukidanja ranijeg razlikovanja i novog uređenja. Ako se prihvati teza da je *ratio legis* zastare gašenje potrebe za kažnjavanjem, onda je sasvim proturječno da bi bilo kakva radnja državnih tijela utjecala na produživanje roka, pa se može zaključiti da napuštanje razlikovanja relativne i apsolutne zastare predstavlja pomak ka primarno matrijalnopravnom određenju njezine naravi.¹⁷⁰ Zakon uvodi još jednu novinu u kontekstu zastare kaznenog progona– određuje da se ista produljuje za dvije godine ako je prije proteka zastarnih rokova donesena bilo kakva prvostupanjska presuda.¹⁷¹ Autorice su mišljenja da takva *explicite* odredba naknadnog produljenja već produljenih zastarnih rokova, *a fortiori* dovodi u pitanje načelo primjene blažeg zakona. Polemika

---

¹⁶⁹ Tako sada kazneni progon zastarijeva u roku od 40 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna dugotrajnog zatvora i kazna zatvora u trajanju dužem od 15 godina, 25 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od 10 godina, 20 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od 5 godina, 15 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od 3 godine, 10 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od jedne godine i 6 godina za ostala kaznena djela, a isti zastarni rokovi predviđeni su i za zastaru izvršenja kazne, s time da se izrečena kazna ne može izvršiti nakon što protekne 40 godina od izrečena kazne dugotrajnog zatvora, 25 godina od izrečene kazne zatvora u trajanju duljem od 10 godina, 20 godina od izrečene kazne zatvora u trajanju duljem od 5 godina, 15 godina od izrečene kazne zatvora u trajanju duljem od tri godine, 10 godina od izrečene kazne zatvora u trajanju duljem od 1 godine i 6 godina od izrečene kazne u trajanju do 1 godine, novčane kazne kao glavne ili sporedne kazne

¹⁷⁰ Ipak, potrebno je imati na umu da je takvo rješenje zapravo čisto tehnički produkt problema neegzaktnog definiranja instituta prekida zastare, jer se nije davao jasan odgovor na pitanje kojim se to točno radnjama zastara prekida, što je stvaralo velike teškoće i time dovelo do takvog rješenja o ukidanju instituta njezina prekida i kroz to samog pojma relativne zastare.

¹⁷¹ Čl. 81. st. 3. KZ

U obrazloženju te zakonske odredbe navodi se da bi se na taj način onemogućilo (dosta često) prebacivanje odgovornosti s prvostupanjskih sudova na žalbene, jer bi se takvim produljenjem uklonila inercija i poticalo bi se na brže postupanje žalbeni sud, ali i prvostupanjski sud u slučaju ukidanja presude.- *Turković i dr.* 2013., 120.

i problematika oko primjene produljenih rokova ili ukidanja zastare odnosi se i na ovu odredbu, ali bi ovu odredbu, također trebalo razmatrati i odvojeno kao samostalnu, novu odredbu, kojom se produljeni rokovi dodatno produljuju, te se takvim dodatnim produljivanjem rokova već nepovoljnija pozicija okrivljenika pogoršava. Novina je i decidirana i eksplicitna regulacija primjene zastarnih rokova, sadržana u članku 86. KZ, kojom je propisano da „*ako se prije nastupa zastare kaznenog progona ili zastare izvršenja kazne primijeni rok zastare, primijenit će se rokovi novog zakona.*“¹⁷² Ova odredba je istog sadržaja kao odredba iz Uvodnog zakona 1951. godine, te je potpuno suprotna razmišljanjima navedenim u obrazloženju Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2006. god. Zakonodavac se odmaknuo od ranije danog mišljenja u tom Obrazloženju te se priklonio stajalištu zauzetom u sudskoj praksi.¹⁷³ Naime, Vrhovni sud SRH je 1983. god. u jednoj svojoj odluci iznio sljedeće: „*zastara nije nikakav privilegij za počinitelja, već institut donesen zbog oportuniteta, pa se pitanje primjene blažeg zakona, u smislu čl.4. st.2. SFRJ,*“¹⁷⁴ *ne postavlja u odnosu na pitanje zastarevanja*“.¹⁷⁵ Prema izraženom stajalištu zastara bi se imala prosuđivati prema novom zakonu, čak i kada je novim zakonom produljen rok zastare pa čak i kada je zastara ukinuta, ako nije bila nastupila do trenutka donošenja pravomoćne presude. Iz navedenog citata, jasno proizlazi da se u to vrijeme zastara smatrala procesnopravnim institutom, jer je rečeno da je zastara uvedena zbog „oportuniteta“, odnosno svrhovitosti, što je institut procesnog prava.¹⁷⁶ Slično rezonira VSRH i 1998. godine, kada u obrazloženju odluke navodi da „*prema pravnom shvaćanju Vrhovnog suda Republike Hrvatske, zastara kaznenog progona (relativna i apsolutna) prosuđuje se prema novom zakonu, a to je i ovdje slučaj, i onda kad je novim zakonom produljen rok*

---

¹⁷² Čl.86. KZ

¹⁷³ Pritom je bitno naglasiti da je sudska praksa svoj razlog za usvajanje povratne primjene produljenih zastarnih rokova temeljila na ponešto drugačijem stajalištu od onog koje je bilo presudno zakonodavcu 1977. god., možda i ranije.

¹⁷⁴ Načelo zakonitosti, je na isti način regulirano kao danas u KZ-u

¹⁷⁵ Presuda VSRH KŽ 256/83, od 9.11.1983.

¹⁷⁶ “Dođe li nakon počinjenja djela do skraćenja zastarnih rokova, ide to u prilog počinitelju. Budu li ti rokovi nakon počinjena produljeni ili zastara bude za određena kaznena djela potpuno ukinuta, smatra se da zastara koja je već nastupila ne može početi ponovo teći, ali ako je u trenutku izmjene zakona još tekla, ima se na počinitelja primijeniti novi zakon, makar bio za njega i nepovoljniji.“ - Presuda VSRH KŽ 256/83, od 9.11.1983.

*zastare (relativne i apsolutne) te i onda kad bi zastara novim zakonom bila čak i ukinuta, jer se primjena blažeg zakona u pogledu zastare ne postavlja.*¹⁷⁷ Dosljednost sudske prakse u takvom razmišljanju i dalje je prisutna što je vidljivo u nekim recentnim sudskim odlukama. Tako se u jednoj odluci VSRH iz 2008. godine eksplicitno poziva na odluku iz 1983. god. i citira odnosni navod,¹⁷⁸ a takav stav potvrdio je i Ustavni sud 2010. povodom ustavne tužbe u kojoj se između ostalog postavlja i pitanje primjene produljenih zastarnih rokova na kazneno djelo počinjeno prije stupanja na snagu zakona s produljenim zastarnim rokovima.¹⁷⁹ Iz zauzetih stajališta, da se pitanje primjene blažeg zakona ne postavlja u odnosu na zastarijevanje, odnosno da se na pitanje produljenja zastranih rokova i nastupa zastare ne primjenjuje načelo primjene blažeg zakona, razvidno je da praksa stoji na stajalištu da je zastara primarno procesni institut na koji se stoga primjenjuje načelo *tempus regit actum*, a ne materijalno pravna načela kao načelo primjene blažeg zakona.¹⁸⁰ S druge strane, kao što je već istaknuto do sada, zastara se trenutno u pozitivnom pravu smatra institutom mješovite pravne prirode. Potrebno je napomenuti da ne postoji nikakva formalna odluka među teoretičarima niti praktičarima da je zastara institut mješovite naravi.¹⁸¹ Može se reći da je takvo stajalište zauzeto kao kompromis između materijalnih i procesnih teoretičara kaznenog prava. Međutim, takvim trenutno zauzetim shvaćanjem ništa nije riješeno, već naprotiv, složeno pitanje se samo joj više zakompliciralo (koja će se načela primjenjivati, i sl.). Ipak treba istaknuti da navedeno shvaćanje VSRH-a koje je implementirano u dosad navedenim odlukama, nije uniformno bilo prihvaćeno u našem pravnom sustavu, jer je potpuno

---

¹⁷⁷ Presuda VSRH Kž-1340/60

¹⁷⁸ VSRH Kr- 88/2008, od 12.11.2008.

¹⁷⁹ Odluka Ustavnog suda RH, U-III-54080/2009., 26.11.2010.

¹⁸⁰ Takvom formulacijom ide se za tim da zastara ne predstavlja jednu od pretpostavki kažnjivosti, što je stajalište zagovornika materijalno-pravne naravi instituta, nego da se zastara uzima za (negativnu) procesnu pretpostavku što je svojstveno za procesnu teoriju o njezinoj pravnoj naravi. Navedeno je različito i od stajališta usvojenog u Komentaru zakona iz 1977. god., koji je unatoč tome što je dozvolio retroaktivnu primjenu zastarnih rokova smatrao da se ne radi o primjeni zakona koji je stroži za počinitelja, pa je stoga strogost zakona razmatrao s aspekta zastarnih rokova. Međutim, pogrešno je zaključio da takav zakon za počinitelja nije stroži.

¹⁸¹ Istraživanjem autorica, spoznalo se da (prema njihovim saznanjima) ne postoji niti jedna formalna niti neformalna odluka (sa nekog savjetovanja ili skupa) u pisanom obliku, u kojoj bi se utvrdilo da je zastara institut mješovite naravi.

suprotno shvaćanje izraženo u nekim odlukama nižih kaznenih sudova. Tako je Županijski sud u Zagrebu u jednoj svojoj odluci iz 2000. god. potvrdio odluku Općinskog suda i u obrazloženju naveo da je „...*pravilan zaključak prvostupanjskog suda da i rokove zastare treba prosuđivati sukladno odredbi čl. 3. KZ*¹⁸²...*Isto tako, novi zakon blaži je i u pitanju roka zastare...*“¹⁸³ Iako se u konkretnom slučaju radilo o skraćivanju zastarnih rokova, a ne o produljenju, jasno je izraženo stajalište da se blagost, odnosno strogost zakona ocjenjuje prema zastarnim rokovima.¹⁸⁴ Iz navedenog citata može se jasno izvesti zaključak da kad bi novi zakon produljio zastarne rokove bio bi *a contrario* stroži te posljedično u sukobu s načelom primjene blažeg zakona i stoga neprimjenjiv, što je posve u skladu s primarnim materijalnopravnim sagledavanjem zastare. Iako je u praksi bilo i takvih stavova, drugačijih od stava VSRH (koji je bio iznesen u presudama ali nije bio u formi sentence ili odluke o rješavanju nekog pravnog pitanja), ipak je Kazneni zakon izgleda išao drugom logikom i usvojio razmišljanje iz odluke iz 1983.¹⁸⁵ Komentar Kaznenog zakona iz 2011. godine ne daje nikakvo obrazloženje odredbe o retroaktivnoj primjeni produljenih zastarnih rokova. Jedino decidirano utvrđuje da se „*ne odnosi na situacije gdje je već nastupila zastara...*“¹⁸⁶ što je sasvim jasno, jer bi u protivnom takva odredba kojom se dozvoljava retroaktivna primjena i na situacije u kojima je zastara već nastupila izvršila ozbiljnu povredu ustavnosti takvog zakona. U drugom dijelu tog obrazloženja ističe se da počinitelj nema pravo znati kako dugo može izbjegavati kazneni postupak,¹⁸⁷ iz čega pak proizlazi da zastara ne predstavlja pravo počinitelja, o čemu se uostalom odavno usuglasila i

---

¹⁸² Pritom se misli na čl. 3. st. 2. KZ97: „*Ako se zakon nakon počinjenja kaznenog djela, a prije donošenja pravomoćne presude, izmijeni jednom ili više puta, primijenit će se zakon koji je najblaži za počinitelja.*“ - načelo primjene blažeg zakona

¹⁸³ ŽSZG Kž-1058/00

¹⁸⁴ Shodno tome je zauzeto stajalište da je zakon koji skraćuje rokove zastare za počinitelja blaži i stoga obavezno primjenjiv, jer to zahtijeva materijalnopravno načelo (retroaktivne) primjene blažeg zakona za počinitelja, čime se apostrofira materijalnopravni primat instituta.

¹⁸⁵ Time je dokinuo svaku dilemu neovisno o tome produljuje li novi zakon ili skraćuje zastarne rokove, pa ukoliko zastara nije nastupila imaju se primijeniti rokovi iz novog zakona.

¹⁸⁶ Čl. 86. KZ – *Turković* i dr. 2013., 123.

¹⁸⁷ *Ibidem*

teorija i praksa, te stoga uopće nije sporno.¹⁸⁸ Međutim, počinitelj ima pravo znati kada će prema propisima nastupiti zastara, jer mu to jamči pravna sigurnost kao osnovno načelo svake pravne države, koja se trenutno narušava unošenjem ovakvog rješenja u Kazneni zakon (čl. 86. KZ). Ono što počinitelj nema pravo jest opstruirati taj postupak, ali naglašava se da u svakom slučaju ima pravo znati kada će nastupiti zastara.¹⁸⁹ Stoga, *Cvitanović* ističe da se radi o jednoj retrotendenciji u uređenju instituta zastare,¹⁹⁰ barem s aspekta retroaktivne primjene produljenih zastarnih rokova. Isto se može reći i za današnju odredbu o dodatnom produljenju zastarnih rokova u situaciji kada je donesena prvostupanjska presuda.¹⁹¹ Novinu u pogledu zastare izvršenja kazne predstavlja odredba da zastara izvršenja ne teče za vrijeme izdržavanja kazne.¹⁹² Naime do tog zakona takve odredbe nije bilo, a sudska praksa pratila je pravno shvaćanje VSRH-a na kojem je prihvaćeno shvaćanje da za vrijeme izdržavanja kazne apsolutna zastara i dalje teče, odnosno ako za vrijeme izdržavanja kazne nastupi apsolutna zastara daljnje se izdržavanje obustavlja.¹⁹³ Takvo shvaćanje VSRH je pravdao analogijom da ako izvršenje kazne ne može započeti zbog apsolutne zastare, onda se ne može ni nastaviti ako tijekom izvršenja kazne zastara nastupi. Međutim, takva analogija nije održiva, jer kada se jednom osoba nađe na izdržavanju kazne, tada više nema mjesta zastari, jer se svrha kažnjavanja može ostvariti jedino ako osoba izdrži izrečenu kaznu. Upravo je kod ove zastare najvidljivija njezina materijalnoppravna narav, jer se ne može govoriti o neizvršenju kazne zbog procesnih smetnji, s obzirom da je postupak proveden, o meritumu je odlučeno i kazna izrečena, pa zastara nastupa upravo iz materijalnoppravnih razloga, odnosno ukoliko je osoba na

---

¹⁸⁸ Takvo obrazloženje sadržano je između ostalog i u citiranoj Odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz 1983.

¹⁸⁹ Zašto bi se na uštrb počinitelja prebacivala odgovornost nadležnih tijela koji nisu na vrijeme poduzimali radnje radi procesuiranja počinjenog kaznenog djela.

¹⁹⁰ *Cvitanović* 2006., 521.

¹⁹¹ Naročito ako se uzme u obzir obrazloženje iz Komentara zakona 2006. god. koji je decidirano i čvrsto stajao na stanovištu da se zastarni rokovi koji su na snazi mogu primijeniti samo na kaznena djela koja bi bila ili će biti počinjena nakon stupanja na snagu tog zakona. Time je bila posve anulirana mogućnost retroaktivne primjene strožeg zakona, i potvrđen ekskluzivitet materijalnoppravne prirode zastare. Ovakvo zakonsko rješenje izneseno u novom zakonu nedvojbeno se može sagledavati kao retrotendencija u uređenju instituta zastare kao materijalnoppravnog instituta.

¹⁹² Čl. 84 st. 3. KZ

¹⁹³ VSRH, Izbor odluka, br.1/2001., str. 217.

izdržavanju kazne zastara više ne može nastupiti.¹⁹⁴ U drugoj polovici 2013. godine postojali su prijedlozi ukidanja zastare za kaznena djela teškog ubojstva počinjena iz političkih pobuda,¹⁹⁵ što je začetak novog koncepta u kaznenom pravu, koncepta koji preispituje opravdanost zastarijevanja određenih teških kaznenih djela. Navedeni prijedlog u takvoj formi nije usvojen, ali je Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, od 13. svibnja 2015. člankom 22. tog Zakona predviđeno nezastarijevanje teškog ubojstva (članak 111. KZ) te ubojstva osoba pod međunarodnom zaštitom (članak 352. KZ).¹⁹⁶

4. POREDBENOPRAVNI PREGLED

Problematika produljenja zastarnih rokova, a kroz to i problematika pravne naravi zastare djelomično je vezana uz napuštanje razlikovanja relativne i apsolutne zastare. Švicarski Kazneni zakon u svojim je izmjenama 2007. god. napustio razlikovanje apsolutne i relativne zastare te brisao odredbe o prekidu zastare.¹⁹⁷ No, za razliku od našeg zakonskog rješenja, švicarski je zakonodavac *explicite* odredio da se promijenjeni zastarni rokovi mogu primijeniti i na djela počinjena prije njihova stupanja na snagu samo onda

---

¹⁹⁴ Međutim, ako je započelo izdržavanje kazne, započet je proces generalne i specijalne prevencije koji se mora i dovršiti jer se samom činjenicom da je započeto ispunjavanje svrhe kažnjavanje upućuje na to da se ono mora i dovršiti. Zato nova odredba ne ostavlja dvojbe i jasno služi toj svrsi, u čiji prilog govori i činjenica da zastara izvršenja počinje ponovo teći ukoliko dođe do prekida izdržavanja kazne.

¹⁹⁵ U Obrazloženju prijedloga stoji da je ukidanje zastare jedini način da se izbjegne da počinitelji tih djela ostanu nekažnjeni zbog zaštite koju im je u vrijeme počinjenja pružao tadašnji sustav. Navedeni prijedlog nije prošao, ali je nedvojbeno potvrdio da kazneno pravo, u konkretnom slučaju institut zastare, sve više postaje politički instrument koji je itekako ovisan o dinamici političkih procesa, što još više umanjuje mogućnost prijeko potrebnog strogog juridičkog definiranja odnosnog instituta i njegove jednoznačne i nepromjenjive pravne naravi.

¹⁹⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 56/15, od 13. svibnja 2015.

Pa primjenom članka 86. KZ jasno je da će se nezastarijevanje nastupiti (ili zastara biti ukinuta) u svim slučajevima u kojima zastara u trenutku stupanja na snagu ove odredbe (odnosno Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona) još nije nastupila.

¹⁹⁷ Švicarski kazneni zakon (dalje: ŠKZ), zastara je regulirana čl. 97. do čl. 101.; dostupan na:

<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201501010000/311.0.pdf> [1.3.2016.] i na:
http://www.unodc.org/res/cld/document/che/1937/swiss_criminal_code_en_html/Swiss_CC_1937_am2013_en.pdf [1.3.2016.]

kada su blaži, odnosno povoljniji za počinitelja,¹⁹⁸ čime jasno odriče mogućnost retroaktivne primjene strožeg zakona. Takvo rješenje trpi kritike u švicarskoj literaturi jer je nedosljedno provedeno, s obzirom da se kod seksualnih kaznenih djela na štetu djece izričito dopušta retroaktivno produljenje zastarnih rokova ako u vrijeme stupanja na snagu tog zakona zastara još nije nastupila.¹⁹⁹ Zakon sadrži i odredbu prema kojoj zastara ne može nastupiti ako je prije njezina nastupa donesena prvostupanjska presuda,²⁰⁰ čime se jasno ide za tim da se realizira svrha kažnjavanja i kroz to daje određena satisfakcija žrtvi u situacijama u kojima je postupak započeo i njegov prvi stadij je okončan, ali je isto tako u koliziji s ranije navedenom odredbom o obveznoj primjeni blažeg zakona, jer se njome *de facto* i *de iure* produljuje zastarni rok.

Njemački kazneni zakon primjerice navodi radnje koje predstavljaju prekid zastare, dakle poznaje relativnu i apsolutnu zastaru, ali samo za zastaru kaznenog progona, dok kod zastare izvršenja poznaje jednu jedinstvenu zastaru.²⁰¹ S obzirom da su zastarni rokovi zakonskim izmjenama učestalo produljivani, postavilo se i pitanje retroaktivne primjene takvih produljenih zastarnih rokova, koja zakonom nije riješena. U tom smislu bitna je odluka njemačkog Saveznog ustavnog suda iz 2000. godine u kojem je zauzeto stajalište da retroaktivna primjena produljenih ili ukinutih zastarnih rokova nije u suprotnosti s načelom zakonitosti, ukoliko zastara još nije nastupila.²⁰² Iz takve odluke proizlazi da se strogost, odnosno blagost zakona ne sagledava kroz aspekt trajanja zastarnih rokova, iz čega proizlazi procesni primat njezine pravne naravi, koji je očito ugrađen i u sentencu našeg Vrhovnog suda iz 1983. god. i našu sudsku praksu, a potom i u najnovije zakonsko rješenje. Njemački zakon također sadrži odredbu prema kojoj zastara ne teče ako je prije njezina isteka donesena nepravomoćna presuda,²⁰³ koja je u kontekstu dozvole retroaktivne primjene i *expressis verbis* proklamirane usuglašenosti takve retroaktivne primjene produljenih zastarnih rokova s načelom zakonitosti još jedan dokaz procesualističkom

---

¹⁹⁸ Čl. 389. ŠKZ

¹⁹⁹ Čl. 97. st. 4. ŠKZ - za više vidjeti *Novoselec* 2009., 757.

²⁰⁰ Čl. 97. st. 3. ŠKZ

²⁰¹ Njemački kazneni zakon, *Strafgesetzbuch*, zastra je regulirana čl.78. do čl.79b; dostupan na: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [1.3.2016.]

²⁰² Odluka od 31.1.2000.god., *NSiZ*, 5/2000, str. 251.

²⁰³ *Novoselec* 2009., 761.

sagledavanju instituta zastare. U Njemačkoj je 1979. godine ukinuta zastara za teška ubojstva.²⁰⁴

Francuski kazneni zakonik u noveli iz 2004. godine na isti način kao i naš Kazneni zakon rješava problematiku retroaktivne primjene- egzaktno i eksplicitno dozvoljava retroaktivnu primjenu izmijenjenih zastarnih rokova, bili oni produljeni ili skraćeni, uz uvjet da zastara u tom trenutku još nije nastupila.²⁰⁵

Interesantno je znati da su u Belgiji zastarni rokovi jasno definirani kao procesni institut, na što se pozivao ESLJP prilikom formiranja stava o pitanju da li retroaktivna primjena produljenih zastarnih rokova krši članak 7. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava.²⁰⁶

Novi slovenski Kazneni zakon iz 2008. god., također napušta razlikovanje apsolutne i relativne zastare,²⁰⁷ jer je takvo razlikovanje izazivalo nejasnoće i teškoće.²⁰⁸ Sada su jedinstveni rokovi za zastaru kaznenog progona zapravo dosadašnji rokovi relativne zastare u dvostrukom trajanju, dakle rokovi su produljeni. Slovenski Kazneni zakon poznaje mirovanje²⁰⁹ zastare, te sadrži i odredbu o produljenju zastarnog roka za dvije godine, ali ju veže za slučaj kada je izvanrednim pravnim lijekom ukinuta pravomoćna presuda.²¹⁰ Prijeporno je da li se ti novi rokovi mogu nazvati apsolutnim, jer slovensko kazneno zakonodavstvo poznaje i prekid tijeka zastarnog roka, ukoliko počinitelj za vrijeme njegovog tijeka počini jednako teško ili teže kazneno djelo,²¹¹ a koje je rješenje naišlo na mnoge kritike u literaturi.²¹² Uz to, povećava listu kaznenih djela za koja zastara ne može nastupiti tako što institut nezastarijevanja širi i na kaznena djela za koja se može izreći kazna

---

²⁰⁴U Njemačkoj je bila velika rasprava koja je trajala gotovo 10 godine od 1969. do 1979. god. oko toga kako ukinuti zastaru za kazneno djelo teškog ubojstva. Postojali su i prijedlozi da se zastrani rok poveća sa 20, na 30 godina, ali je ipak *Bundestag* odlučio da teško ubojstvo neće zastarijevati.- Za više vidjeti- *Monson* 1982., 605., 618., 619.

²⁰⁵ Francuski kazneni zakon, *Code penal*, zastara je regulirana čl. 112.-2.st.4.; dostupan na: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/fr/fr/fr444fr.pdf> [1.3.2016.]

²⁰⁶ *Munivrana Vajda & Roksandić Vidlička* 2013., 49.-50.

²⁰⁷ Slovenski kazneni zakon (dalje: SKZ), *Kazneni zakonik*, (Uradni list RS 55/08, 66/08, 39/09, 91/11, 50/12) - zastara je regulirana čl. 90. do čl. 95.; dostupan na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=109161> [1.3.2016.]

²⁰⁸ *Ambrož* 2008., 333.

²⁰⁹ Čl. 91. st. 3. SKZ

²¹⁰ Čl. 91. st. 2. SKZ

²¹¹ Čl. 91. st.4. SKZ

²¹² *Ambrož* 2008., 334.

doživotnog zatvora.²¹³ Propisani su i novi, jedinstveni rokovi zastare izvršenja kazne, te je dodana odredba da zastara izvršenja kazne prestaje teći danom nastupa kazne,²¹⁴ što je i ranije bilo prihvaćeno u slovenskoj sudskoj praksi.²¹⁵

5. ZAKLJUČAK

Kako se iz izloženog može vidjeti razvoj zastare je prilično dinamičan proces, koji je u određenom vremenskom razdoblju ovisio o različitim čimbenicima, ali i kriminalnopolitičkim razlozima. U novije vrijeme u Hrvatskoj najviše je obilježenim političkim strujanjima, što je dokazano recentnim izmjenama u pogledu ovog instituta. Ta dinamika razvoja u svakom svojem obličju utječe na shvaćanje o pravnoj prirodi zastare. Iako se u određenim povijesnim razdobljima, ponajviše u začetku geneze instituta zastare opravdanje za njezino uvođenje argumentiralo više procesnim razlozima, s vremenom se sve više počelo isticati njezino materijalno-pravno naličje, te se opravdanje tražilo u odnosu na svrhu kažnjavanja kao materijalno-pravni institut. Rimska kaznenopravna zastara je poznavala institut nezastarijevanja vezan uz izrazito teška kaznena djela, što upućuje na činjenicu da se već tada pojavilo razmišljanje o tome da procesne prepreke u obliku nemogućnosti utvrđivanja dokaza zbog proteka vremena ne mogu biti opravdanje za zaborav za sva kaznena djela, jer se za određena djela očito oduvijek tražilo da beziznimno moraju biti sankcionirana, vjerojatno zbog njihove težine.

Vrhunac ekskluziviteta materijalno-pravnosti njezine naravi predstavlja koncept akvizitorne zastare, i to na način da je dozvoljena samo za lakša kaznena djela, jer je kao takva u najizrazitijoj korelaciji sa svrhom kažnjavanja, jer se „zaborav“ dozvoljava samo u uvjetima u kojima je došlo do vidljive promjene počinitelja nabolje. Stoga kazna gubi svoju svrhu, što upravo i jest materijalno-pravno opravdanje osnovanosti zastare, i to samo kod lakših kaznenih djela, jer kod težih svrha kazne ne može otpasti s obzirom

---

²¹³ Čl. 95. SKZ

²¹⁴ Čl. 94. st. 3. SKZ

²¹⁵ Shvaćanje opće sjednice Vrhovnog suda Slovenije od 14. prosinca 2005. u kojem je na identičan način kao i u Kaznenom zakonu formulirano pitanje da li zastara teče za vrijeme izdržavanja kazne. – *Novoselec* 2009., 765.

na njihovu težinu te posljedično konsekvence na društvo i poredak. Iako je daljnji razvoj u nekim izmjenama polazio upravo od njezine materijalnopravne naravi, tijekom vremena se sve više problematizirala njezina materijalnopravna narav čime je procesni element dobivao na važnosti. Upravo je na tim osnovama dvojnosti njezine naravi nastala teorija o njezinoj mješovitoj pravnoj prirodi, koja u svojem obliku sadrži procesne elemente zastare kroz dozvolu retroaktivne primjene produljenih zastranih rokova, koja je prvi put uvedena u hrvatsko, odnosno tada jugoslavensko kazneno zakonodavstvo Uvodnim zakonom iz 1951. godine, čime se apostrofira njezina procesno-pravna priroda, ali i materijalnopravne elemente koji se očituju u neodricanju njezine suštinske materijalnopravne naravi u vidu povezanosti zastare sa svrhom kažnjavanja i određenim kaznama propisanim za pojedina kaznena djela. Iako se 2006. godine povodom izmjena KZ-a, u njegovom Obrazloženju činilo da je na pomolu zaokret prema materijalnom primatu naravi zastare, Kaznenim zakonom iz 2011. godine od toga se očigledno odustalo. Retroaktivna primjena produljenih zastranih rokova utemeljena je na dosadašnjim stajalištima zauzetim u većem dijelu sudske prakse, i kaznenom zakonodavstvu sredine 20 stoljeća. Iz povijesnopravnog i filozofskopravnog prikaza proizlazi da se postojanje zastare u kaznenom pravu može logički opravdati samo u kontekstu kada svrha kažnjavanja više nije potrebna ili se njome više ne ispunjava smisao kažnjavanja, čime se ističe njezina materijalnopravna priroda. Svako drugo obrazloženje relativizira sve ustavne i zakonske garancije očuvanja zaštićenih pravnih dobara, odnosno vrijednosti, a time i pravnog sustava. Cvitanović navodi da je ona „materijalnopravni ili u kontekstu mješovitih teorija, primarno materijalnopravni institut, s obzirom na to da je njegov materijalnopravni sadržaj u odnosu na procesni– causa efficiens (tvorni..)“.²¹⁶ I nedvojbeno jest upravo tvorni moment zastare materijalnopravni, jer bi u protivnom čitav kazneni sustav bio doveden pod upitnik kada bi načelno dozvoljavao nekažnjavanje samo zbog proteka vremena. Takav stav samo dodatno potvrđuje i zastara izvršenja kazne koja se nikako ne može opravdati procesnim poteškoćama, nego upravo činjenicom da je izrečena kazna postala nesvrshodna. Materijalnopravna priroda zastare je potvrđena i ukidanjem razlikovanja na apsolutnu i

---

²¹⁶ Cvitanović 2006., 515.

relativnu zastaru. Isto tako zastara je normirana kaznenim zakonom, koji se bavi materijalnom materijom, a ne procesnom.²¹⁷ U skladu s tim i Zakon o kaznenom postupku (dalje: ZKP)²¹⁸ određuje da se donosi odbijajuća presuda u slučaju nastupa zastare. Međutim, to što se donosi odbijajuća presuda je čisto odluka zakonodavca što će propisati. Isto tako se moglo propisati da će se donijeti oslobađajuća presuda, jer jednom kada je zastara nastupila više se ne može ostvariti kažnjavanje, to iz razloga što se trenutno zastara smatra posebnom pretpostavkom kažnjivosti. Osim toga, kroz formulaciju članka 508. ZKP „...rješenja kojim je dopuštena obnova kaznenog postupka važe iste materijalnopravne odredbe kao i za prvi postupak, osim odredaba o zastari...“²¹⁹ posredno potvrđuje da su odredbe o zastari materijalnopravne odredbe, čime ne ostavlja puno prostora za dvojbu. Iako su određene posljedice zastare nedvojbeno procesne, zbog svega navedenog, prevladavajući stav u sudskoj praksi, koji je odnedavno prihvaćen i potvrđen od strane zakonodavca, a koji se sastoji u dozvoli za retroaktivnom primjenom produljenih zastarnih rokova, odnosno u primjeni strožeg zakona, trebalo bi preispitati i podvrgnuti promišljanju i kritici, jer se njime, čak i u kontekstu mješovitih teorija, anulira materijalnopravni primat instituta zastare u kaznenom pravu. Međutim, važno je naglasiti da svaki institut materijalnog kaznenog prava ima pravni učinak u procesnom pravu, kao primjerice isključenje krivnje, ili postojanje beznačajnog djela i dr. U konačnici to je u suštini i u najvećem dijelu smisao procesnog prava, da se materijalno kazneno pravo realizira, odnosno „oživotvoruje“ kroz procesno; daju mu se učinci. Zastara se smatra pretpostavkom kažnjivosti, pa ako ju se sagledava u tom kontekstu retroaktivna primjena strožeg zakona trebala bi biti isključena. Također, ukoliko se uzme da je čisto materijalnopravni institut tada bi se u slučaju produljena ili ukidanja zastranih rokova trebao primijeniti kazneni zakon koji je bio na snazi u

---

²¹⁷ Materijalnopravna priroda zastare još proizlazi iz odluke Ustavnog suda, odnosno da je zastara u suštini materijalnopravni institutu (primjena načela zakonitosti i zabrane retroaktivnosti u slučajevima kada je zastara nastupila), nezastarijevanje je smješteno u članak 31. stavak 4. Ustava, a tim se člankom regulira načelo zakonitosti, te se zastara prema danas još važećem udžbeniku iz Kaznenog prava, smatra posebnom, negativnom pretpostavkom kažnjivosti (njezino nepostojanje je uvjeti postojanja kaznenog djela), odnosno ona je razlog isključenja kažnjivosti.

²¹⁸ Zakon o kaznenom postupku, čl. 452. st. 6., NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14

²¹⁹ Ibidem

vrijeme počinjenja djela, jer bi se drugačijim postupanjem kršilo načelo zakonitosti i njegova zabrana retroaktivnosti. Bila bi u tom slučaju riječ o strožem zakonu. Drugim riječima novi zakon koji bi produljio ili ukinuo zastrane rokove, mogao bi se primjenjivati samo *pro futuro*. Zanimljivo je naime, da se nikada nije postavilo pitanje retroaktivne produljenih zastranih rokova u slučaju kada su produljeni indirektno, tj. povećavanjem kaznenog okvira, odnosno povećavanjem posebnog minimuma ili maksimuma propisanog uz pojedino kazneno djelo. Tu su stvari naizgled čiste i nije dopuštena retroaktivna primjena takvog okvira, a time i zastare, jer se takav zakon smatra strožim. Pitanje glasi, u čemu je onda problem kod direktnog produljivanja zastranih rokova propisanih u općem dijelu KZ, kada su zastrani rokovi u oba slučaja, evidentno povezani sa propisanim kaznenim okvirima i svrhom kažnjavanja? Napominje se da je od Krivičnog zakona SFRJ iz 1976. sve do uvođenja članka 86. KZ sudska praksa u svojim odlukama (VSRH) svojim tumačenjima derogirala načelo zakonitosti zajamčeno Ustavom i Kaznenim zakonom (odnosno zakonima, jer kada se pogleda kroz povijest odredbe o zastari koje su se primjenjivale na području Hrvatske uvijek su se nalazile u zakonima koji su uređivali kazneno materijalnu materiju). Može se reći da je uvođenjem članka 86. KZ u Kazneni zakon, na neki način došlo do proturječnosti Kaznenog zakona *per se*, čime se nedvojbeno problematizira pravna sigurnost. Ono što je upitno s aspekta materijalnog kaznenog prava je opravdanost postojanje zastare za teža kaznena djela. Stoga autorice pozivaju da se ispita opravdanost zastarijevanja težih kaznenih djela, pa se može reći da su bliske Beccarijinom stajalištu. Predlažu da se nastupanje zastare predvidi samo za lakša kaznena djela. O kojim djelima bi bila riječ, ostavlja se na prosudbu kriminalne politike (možda za kaznena djela do pet godina zatvora). Bitno je naglasiti i sve jače definiranje kaznenog prava kao instrumenta tekuće kriminalne politike, pa u tom kontekstu treba sagledavati i institut zastare i njezinu pravnu prirodu. Iako je kriminalna politika u jednom periodu najprije bila obilježena mišlju da treba vremenski ograničiti pravo države na kažnjavanje, u sklopu zaokreta od represivnog prema preventivnom, zbivanja od drugog svjetskog rata pa nadalje izazvala su potrebu zajedničkog međunarodnog djelovanja na području suzbijanja i obračunavanja sa masovnim zločinima i u mnogočemu su utjecala na kazneno pravo i institut kaznenopravne zastare. Na našoj nacionalnoj razini

recentno i borba protiv ratnog i postratnog ekonomskog kriminala iznjedrila je razne izmjene s bitnim refleksijama na njezinu pravnu narav. Pravni sustav ne smije služiti samo kao politički instrument za ispravljanje možebitnih grešaka nekih prijašnjih sustava.²²⁰ Neka stalnost mora postojati, upravo zbog načela pravne sigurnosti, odnosno pravne predvidljivosti. Pravna sigurnost je primarna zadaća jednog civiliziranog društva, ugrađenog u koncept toliko proklamirane pravne države i vladavine prava, između ostalog zajamčena i kaznenim pravom. Zato je možda zaista došao trenutak da se napokon zauzme jednoznačan stav o pravnoj prirodi zastare i kao takav sprovede najprije u zakonodavstvu, a potom posljedično i u praksi. Stoga se može zaključiti mišlju da je bitno jednom za svagda, jasno i jednoznačno odrediti pravnu narav zastare jer to omogućuje kako pravilnu primjenu zakonodavstva, tako i ispravno stvaranje budućeg kaznenog zakonodavstva.

LITERATURA:

1. Ambrož, M. (2008) Novi slovenski Kazneni zakonik. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), Vol.15, br.1., 323.-341.
2. Bačić, F. (1998). Kazneno pravo: Opći dio. Zagreb.
3. Bačić, F. (1986) Krivično pravo – opći dio. Zagreb.
4. Bavcon, Lj. (1978). Komentar Krivičnog zakona SFRJ. Beograd.
5. Beccaria, C. B. (1984). O zločinima i kaznama. Split.
6. Cvitanović, L. (2006). Aktualna problematika zastare u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. (Zagreb), vol. 13. br. 2., 505.-521.
7. Derenčin, M. (1997). Osnova novoga Kaznenog zakona o zločinstvih i prestupciji za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju iz 1879. godine. Zagreb.
8. Derenčinović, D. (2015). Doprinos Ustavnog suda Republike Hrvatske u definiranju okvira za tumačenje ustavne odredbe o nezastarijevanju ratnog profiterstva i kaznenih djela počinjenih u vrijeme pretvorbe i privatizacije. Sveske za javno pravo, vol. 21., br. 6., 7.-14.
9. Dolenc, M. (1930). Tumač Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije. Tipografija. Zagreb.
10. Dolenc, M. & Maklešov, A. (1935). Sistem celokupnog krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije. Beograd.
11. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), *Opinion on the Fourth Amendment to the Fundamental Law of Hungary (720/2013)*; dostupno na: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)012-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)012-e) [25.2.2016].

---

²²⁰ Istog su stajališta i Munivrana Vajda i Roksandić Vidlička, - Munivrana Vajda & Roksandić Vidlička 2013.

12. Frank, S. (1950). Kazneno pravo: Bilješke o Općem dijelu Krivičnog zakonika od 4.XII.1947. Zagreb.
13. Gajšak D. (1974). Institut zastare u našem krivičnom pravu i praksi, magistarski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
14. Garačić, A. Zastara kaznenog progona (*de lege lata-de lege ferenda*). Dostupno na: http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/AGaracic_ZastaraKaznenogProgona-delegelataidelegeferenda.pdf [20.8.2015.].
15. Hegel, G. W. F. (1989). Osnovne crte filozofije prava: s Hegelovim vlastoručnim marginama u njegovu priručnom primjerku filozofije prava. Sarajevo.
16. Hobbes, T. (2006). Leviathan. Mineola, NY.
17. Kant, I. (1999). Metafizika ćudoređa. Zagreb.
18. Locke, J. (1952). The second treatise of government. New York.
19. Mažuranić, V. (1975). Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik. JAZU, Zagreb 1908-1922; pretisak Informator. Zagreb.
20. Monson, R. A. (1982). The West German Statute of Limitations on Murder: A Political, Legal, and Historical Exposition. The American Journal of Comparative Law, vol. 30., no. 4., 605. - 625. Dostupan na: http://www.jstor.org/stable/840011?seq=1#page_scan_tab_contents [1.3.2016.].
21. Munivrana Vajda, M. & Roksandić Vidlička, S. (2013). Novije promjene u uređenju zastare u Republici Hrvatskoj- na tragu političke instrumentalizacije ili težnje ka ostvarenju pravednosti. Žurnal za kriminalistiku i pravo NBP., br.184., Beograd.
22. Novoselec, P. (2009). Kaznenopravna zastara pred reformom. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. (Zagreb), vol.16, broj 2.
23. Novoselec, Petar. (2015). Nezastarijevanje kaznenih djela vezanih uz ratno profiterstvo i proces pretvorbe i privatizacije: Osvrt na odluku Ustavnog suda u 'slučaju Hypo'. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. (Zagreb), vol. 22., br. 2., 437.-451.
24. Novoselec, P. & Bojanić, I. (2013). Opći dio kaznenog prava. Zagreb.
25. Novoselec, P. & Novosel, D. (2011). Nezastarijevanje kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. (Zagreb), Vol. 18., br.2., 603.-619.
26. Srzentić, N. (1978). Komentar Krivičnog zakona SFRJ.
27. Šilović, J. (1913). Kazneno pravo. Zagreb.
28. Šilović, J. & Frank, S. (1929). Zakoni kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca: Krivični zakonik za kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca od 27. januara 1929. Zagreb.
29. Turković, K. & Novoselec, P. & Grozdanić, V. & Kurtović Mišić, A. & Derenčinović, D. & Bojanić, I. & Munivrana Vajda, M. & Mrčela, M. & Nola, S. & Roksandić Vidlička, S. & Tripalo, D. & Maršavelski, A. (2013). Komentar Kaznenog zakona. Zagreb.
30. Zlatarić, B. (1972). Krivično pravo. Zagreb.
31. Zlatarić, B. & Damaška, M. (1966). Rječnik krivičnog prava i postupka. Informator. Zagreb.

Propisi

1. Ustav Republike Hrvatske NN 56/90,135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14.

2. *Code d'instruction criminelle de 1808*, dostupan na: http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_instruction_criminelle_1929/code_1808_3.htm [22.2.2016.].
3. *Code pénal de 1810 édition originale en version intégrale, publiée sous le titre: Code des délits et des peines*, dostupan na: http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_penal_1810/code_penal_1810_1.htm [22.2.2016.].
4. *Code pénal „du 25 septembre – 6 octobre 1791 (texte intégral original)“* dostupno na: http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/code_penal_25_09_1791.htm [22.2.2016.].
5. *Constitutio Criminalis Theresiana.*; dostupna na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Constitutio_Criminalis_Theresiana.pdf [16.2.2016.].
6. Francuski kazneni zakon, *Code penal*; dostupan na: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/fr/fr/fr444fr.pdf> [1.3.2016.].
7. *Josephine* je dostupna na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Josephina_1787.pdf [22.2.2016.].
8. Kazneni zakon iz 1997 NN 27/98, 129/00, 51/01, 111/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11.
9. Kazneni zakon Republike Hrvatske, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15.
10. Krivični zakon Republike Hrvatske (pročišćeni tekst), NN 32/93; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_04_32_574.html [16.7.2015.].
11. Krivični zakonik (pročišćeni tekst). Službeni list FNRJ, br. 30, od dana 29. srpnja 1959.
12. KZSFRJ Zbirka pravnih propisa: Krivični zakon SFRJ. Zagreb: Narodne novine, 1976.
13. Kazneni zakon o zločinstvima, prestupcima i prekršajima iz 1852.; dostupan na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/KZ_1.pdf [22.2.2016.] i na https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/KZ_3.pdf [22.2.2016.].
14. Njemački kazneni zakon, *Strafgesetzbuch*; dostupan na: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [1.3.2016.].
15. Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (pročišćeni tekst), NN 31/93; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_04_31_569.html [16.7.2015.].
16. Skupozakonik; Zadar, 1804.
17. Slovenski kazneni zakon (Uradni list RS 55/08, 66/08, 39/09, 91/11, 50/12); dostupan na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=109161> [1.3.2016.].
18. Švicarski kazneni zakon (dalje: ŠKZ); dostupan na: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201501010000/311.0.pdf> i na: http://www.unodc.org/res/cld/document/che/1937/swiss_criminal_code_en_html/Swiss_CC_1937_am2013_en.pdf [1.3.2016.].
19. Zakon o preuzimanju Krivičnog zakona SFRJ NN 53/91; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_10_53_1294.html [16.7.2015.].
20. Zakon o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije NN 57/11.
21. Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14.

22. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Hrvatske, NN 91/92; Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_12_91_2360.html [16.7.2015.].

Odluke sudova

1. Presuda ESLJP, *Del Rio Prada protiv Španjolske*, br. zahtjeva 42750/09, od dana 21.10.2013.
2. Presuda ESLJP *Coeme i drugi protiv Belgije*. br. zahtjeva 32492/96, 32547/96,32548/96,33210/96, od 22.6.2000.
3. Presuda ESLJP *Kononov protiv Latvije*, br. zahtjeva 36376/04, od dana 17. 5.2010.; dostupno na:
http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0ahUKEwj07I_QhJPLAhXoO5oKHfTGApEQFggZMAA&url=http%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fapp%2Fconversion%2Fpdf%2F%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-98669%26filename%3D001-98669.pdf&usq=AFQjCNGscBpMqeG_diltp09kCQ7pYjyC7g&sig2=L5ZXZpDqXR5-yKWLxC3sQg&bvm=bv.115277099,d.bGs [15.7.2015].
4. Odluka ustavnog suda br.: U-III-4149/2014.
5. Odluka Ustavnog suda RH, U-III-54080/2009., 26.11.2010.
6. Odluka Ustavnog suda br. U-I-3789/2014., od 8.12.2010.
7. VSRH Kr- 88/2008, od 12.11.2008.
8. Pravno shvaćanje sa sjednice Kaznenog odjela VSRH Su IVk 155/2006-8 od 10.11.2006.
9. Presuda VSRH KŽ 256/83, od 9.11.1983.
10. Presuda VSRH Kž-1340/60.
11. ŽSZG Kž-1058/00.

THE RATIO LEGIS OF THE STATUTE OF LIMITATIONS IN CRIMINAL LAW FOCUSING ON THE PROBLEMS OF ITS LEGAL NATURE

Recent developments in the Croatian penal legislation actualized once again the issue of the legal nature of the statute of limitations, primarily through the constitutional amendment of 2010, the adoption of the Act on Abolishing the Statute of Limitations for offenses of war profiteering and crimes of economic transformation and privatization, as well as the amendments of the penal code in matters of limitation. It can be said that the question of the legal nature of the statute of limitations is the "chronic disease" of Croatian criminal law, practice and theory. Scholarly opinions are divided, the legislator is inconsistent and politically determined, and the practice gives itself the right to directly create a legal issue in this area hiding behind a fairly extensive powers of interpretation. By those changes and actions of judicial practice, the so-called legal certainty has been called into question and the principle of legality is constantly relativized. It can be said that this is a clear trend that threatens the whole criminal justice system as it makes room for new changes that would, a fortiori, undermine the fundamental principles of criminal law and must therefore be reviewed.

Key words: *statute of limitations; decision of the Constitutional Court; Act on Abolishing the Statute of Limitations.*